

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

**Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв**

НАРОДНО-СЦЕНІЧНИЙ ТАНЕЦЬ

**Програма
для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I–II рівнів акредитації**

**Спеціальність
“Хореографія”**

**Спеціалізація
“Народна хореографія”**

Київ – 2008

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ І ТУРИЗМУ УКРАЇНИ

Державний методичний центр навчальних закладів
культури і мистецтв

НАРОДНО-СЦЕНІЧНИЙ ТАНЕЦЬ

Програма
для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I–II рівнів акредитації

Спеціальність
“Хореографія”

Спеціалізація
“Народна хореографія”

Київ – 2008

Видання здійснено на замовлення Державного методичного центру
навчальних закладів культури і мистецтв України

НАРОДНО-СЦЕНІЧНИЙ ТАНЕЦЬ

Програма для вищих навчальних закладів культури і мистецтв
I–II рівнів акредитації. – Вінниця: НОВА КНИГА, 2008. – 60 с.

- Укладачі: **Т. В. Борисенко, Г. І. Меленчук** – викладачі КВНЗ
“Київське обласне училище культури і мистецтв”
- Рецензенти: **О. Л. Яценко** – старший викладач кафедри народної
хореографії Київського національного університету
культури і мистецтв
Т. І. Пазіненко – старший викладач Капівського
училища культури і мистецтв
- Редактор **Є. Д. Колесник**
Відповідальний
за випуск **Т. Ф. Стронько**

Навчальне видання

Формат 60×84_{1/8}. Папір офсетний. Друк ризографічний.
Ум. друк. арк. 3,5. Наклад 100 прим.

ПП “НОВА КНИГА”, м. Вінниця, вул. Квятека, 20
Свідомство про внесення суб’єкта видавничої справи до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції

ДК № 2646 від 11.10.2006 р.
Тел. (0432)52-34-80, 52-34-82 Факс 52-34-81
E-mail: info@novaknyha.com.ua

© Державний методичний центр
навчальних закладів культури
і мистецтв України. 2008

ПОЯСНОВАЛЬНА ЗАПИСКА

Народне хореографічне мистецтво – одна зі складових надбання людства.

Танець, як найстародавнійший масовий вид мистецтва завжди відображає соціальні та естетичні ідеали народу. Через нього ми знайомимося з історією, життєвим устроєм, характером народу, його побутом і діяльністю. Народна творчість у всіх її виявах: поезії, музиці, танцях, декоративно-прикладному жанрі – була, є і буде джерелом збагачення професійного мистецтва. Народна музика, танець та пісня як види фольклору зароджувались перш за все у трудовій діяльності людей, виникаючи із народних ігор та розваг, що були пов'язані з культовими, релігійними обрядами, сімейними святами. Як результат колективної творчості – народний танець є своєрідним літописом життя народу, представленим сьогодні у яскравих художніх образах. Розвиваючись та існуючи у кожного народу по-різному, вибравши в себе особливості економічного та історичного розвитку, географічного розташування, танцювальне мистецтво кожного з них збагачувалося новими художніми фарбами і вдосконалювалося в результаті творчості кількох поколінь. Кожний народ зберігає свої танцювальні форми, які були набуті багатьма поколіннями, зі збереженням особливостей національного характеру та манери їх виконання. Щодо інтерпретації танцювального фольклору різних народів, то треба підходити до нього не лише стилізаторськи, формально використовуючи національні фарби, беручи поверхневі ознаки, а прагнути знайти органічний синтез народного та професійного, виявити справжні невід'ємні характерні риси будь-якого народного танцю. І сучасне життя ставить перед нами нові завдання. Танець повинен бути виразним, сповненим динамічної театралізації, насиченим технічно віртуозною лексикою, але зі збереженням автентичних фольклорних зразків самого танцю, музики, тексти, композиції, атрибутики, костюмів, манери виконання. А головне – бути достовірним.

Виконання народного танцю на високому професійному рівні вимагає фахової оснащеності. Щоб створювати і виконувати нові танці, необхідно вивчити зразки народної хореографії кожного народу, ознайомитися з головними формами танцю, їх основними рухами та особливістю

манери виконання. Кваліфіковані кадри повинні на професійному рівні володіти технікою танцю будь-якого народу, знаннями фольклорних основ і вдало застосовувати їх при створенні та виконанні нових композицій народного жанру. Вивчення народно-сценічного танцю надається величезне значення. Це одна з профілюючих дисциплін хореографічного циклу у системі середньої та вищої хореографічної освіти.

Вивчення предмета **“Народно-сценічний танець”** допомагає розвивати студента фізично, прищеплює вміння координувати рухи, виховує витривалість і техніку правильного дихання. Одночасно з удосконаленням технічних можливостей іде опанування ним стилістики народної хореографії.

Крім основного призначення – сприяти набуванню віртуозної техніки, пластичності, шляхетності – здійснюється процес розвитку смаків, внутрішніх художніх почуттів та відбувається процес заохочування до творчості, що дає можливість підготувати висококваліфікованого керівника, викладача та виконавця.

Укладачі програми вважають за необхідне вилучити з попередньої програми теми першого розділу: **“Різновиди форм танцювальних колективів”** і **“Взаємозв’язок та відмінність народно-сценічного від класичного танцю”**, як такі, що мають найбільше відношення до предметів: методика викладання хореографії, методика роботи з хореографічним колективом, композиція та постановка танцю. Вивчення предмета включає в себе практичні заняття – як групові, так і індивідуальні, а також теоретичні (лекційні).

Але більш повне оволодіння фахом вимагає від студентів обов’язкової самостійної роботи та підготовки до занять.

Програму курсу **“Народно-сценічний танець”** розраховано на студентів вищих навчальних закладів I–II рівнів акредитації для училищ культури і мистецтв, спеціалізація **“народна хореографія”**, на основі базової загальної середньої освіти.

Цю програму укладено з урахуванням вимог державного статуту нормативного предмета **“Народно-сценічний танець”**, розроблено викладачами вищої категорії Київського обласного училища культури і мистецтв Борисенко Т. В., Меленчук Г. І. і рекомендовано для впровадження у практику названого навчального предмета у відповідних вищих закладах освіти.

Програма складається з трьох основних розділів:

- I. Народний танець** – вид мистецтва хореографії
- II. Методика виконання вирав біля станка та посеред залу, що будується на елементах народного танцю.**
- III. Методика побудови уроку народно-сценічного танцю. Музичне оформлення.**

Кожний семестр має відповідну форму контролю:

I, II, IV, VI, VIII семестри – диференційований залік

III, V, VII семестри – екзамен та державний іспит

Критерієм оцінки засвоєння знань, умінь і навичок студента є самостійне застосування їх з предметів “педагогічна практика”, “композиція та постановка танцю”, виробнича переддипломна практика.

Загальна кількість годин – **547** згідно з навчальним планом.

З них:

- групових практичних – **491,**
- індивідуальних практичних – **32,**
- теоретичних (лекційних) – **24,**
- самостійних – **263.**

Міждисциплінарні зв'язки

Вивченню народно-сценічного танцю відводиться одне з провідних місць у системі вищої спеціальної освіти. Це профільююча дисципліна професійно-практичного циклу, з якої студенти IV курсу обов'язково складають державний іспит (демонстрація виконавської майстерності та теоретична частина) і отримують кваліфікацію “артист ансамблю народного танцю, викладач та керівник колективу народного танцю”. Студенти училищ культури і мистецтв вивчають народно-сценічний танець у комплексі з іншими дисциплінами професійно-практичного циклу, циклу дисциплін з фундаментальною та професійно-орієнтованою підготовки:

1. Класичний танець
2. Композиція та постановка танцю
3. Український народний танець
4. Ансамбль
5. Методика викладання хореографії
6. Методика роботи з хореографічним колективом

7. Педагогічна практика та практика керівництва колективом
8. Історія костюма
9. Історія хореографічного мистецтва
10. Майстерність актора та грим
11. Музична грамота; музичний інструмент
12. Педагогіка та вікова психологія
13. Культурологія
14. Комплекс курсів з літератури
15. Музична література (зарубіжний розділ)

ОРИЄНТОВНИЙ ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

	Назва розділів і тем	Усього	Кількість годин			
			Тео- рія	груп. прак.	індив. занят.	сам. вивч.
I курс, I семестр (18 тижнів)						
	Розділ I. Народний танець- вид мистецтва хореографії					
1.1	Джерела народного хорео- графічного мистецтва.	2	2	–	–	–
1.2	Видавні майстри народної хореографії та їх внесок у розвиток танцювального мистецтва.	2	2	–	–	6
1.3	Розвиток народного хорео- графічного мистецтва.	2	2	–	–	–
	Розділ II. Методика вико- нання вправ біля станка та посеред залу, що буду- ються на елементах народ- ного танцю					
2.1	Термінологія народно-спе- ціального танцю.	1	1	–	–	–
2.2	Методика виконання вправ біля станка.	19	–	15	4	–
2.3	Білоруський танець	10	1	9	–	10
	Всього в семестр:	36	8	24	4	16
	Диференційований залік					
I курс, II семестр (21 тиждень)						
2.4	Тренувальні вправи біля станка (ускладнені)	12	–	12	–	–
2.5	Російський танець	20	1	15	4	10
2.6	Танці Прибалтики (оглядово)	10	1	9	–	–
2.7	Литовський народний танець	3	–	3	–	3

	Назва розділів і тем	Усього	Кількість годин			
			Тео- рія	груп. прак.	індив. занят.	сам. вивч.
2.8	Естонський танець	3	–	3	–	3
2.9	Латвійський танець	3	–	3	–	3
	Всього в семестр:	42	2	36	4	19
	Диференційований залік					
II курс, III семестр (17 тижнів)						
2.10	Тренувальні вправи біля станка	20	–	20	–	
2.11	Молдавський танець	27	1	24	2	15
2.12	Хореографічне мистецтво Кавказу (за вибором)	21	1	18	2	8
	Іспит					8
	Всього в семестр:	68	2	62	4	31
II курс, IV семестр (20 тижнів)						
2.13	Методика виконання вправ біля станка	24	–	24	–	
2.14	Угорський народний танець	33	1	30	2	26
2.15	Румунський танець	23	1	20	2	15
	Всього в семестр:	80	2	74	4	41
	Диференційований залік					
III курс, V семестр (17 тижнів)						
2.16	Методика виконання вправ біля станка та посеред залу	16	–	16	–	
2.17	Італійський танець	16	1	15	–	12
2.18	Польський народний танець	18	1	15	2	11
2.19	Танці Середньої Азії (за вибором)	18	1	15	2	8
	Всього в семестр:	68	3	61	4	31
	Іспит					

	Назва розділів і тем	Усьо-го	Кількість годин			
			Тео-рія	груп. прак.	індив. занят.	сам. вивч.
III курс, VI семестр (20 тижнів)						
	Розділ III. Методика побудови уроку народно-сценічного танцю Методика побудови уроку біля станка	14	–	10	4	11
3.1	Методика виконання вправ біля станка (матеріал II розділу)	10	–	10	–	–
3.2	Іспанський танець	22	1	21	–	14
3.3	Болгарський танець	17	1	16	–	8
3.4	Циганський танець	17	1	16	–	8
	Всього в семестр:	80	3	73	4	41
	Диференційований залік					
IV курс, VII семестр (13 тижнів)						
3.5	Методика виконання вправ біля станка (матеріал II розділу)					
3.6	Угорський академічний танець	21	1	20	–	10
3.7	Польський академічний танець	21	1	20	–	10
3.8	Методика побудови уроку посеред залу.	21	–	17	4	10
3.9	Музичне оформлення уроку народно-сценічного танцю	2	2	–	–	–
	Всього в семестр:	65	4	57	4	30
	Іспит					

	Назва розділів і тем	Усього	Кількість годин			
			Теорія	груп. прак.	індив. занят.	сам. вивч.
IV курс, VIII семестр (18 тижнів)						
3.10	Побудова екзаменаційного уроку біля станка	28	–	26	2	10
3.11	Побудова екзаменаційного уроку посеред залу (танцювальні комбінації на основі вивчених характерів)	28	–	26	2	10
3.12	Підготовка до державного екзамену. Побудова танцювальних етюдів на основі вивчених характерів.	52	–	52	–	34
	Всього в семестр:	108	–	104	4	54
	Державний іспит					
	Всього з предмета:	547	24	491	32	263

Примітка: При підготовці до державного іспиту, починаючи вже з VII семестру, викладач, володіючи знаннями танцювального матеріалу, що не входить у перелік навчальної програми, має право використовувати його.

Використання додаткових характерів викладачем може здійснюватися і раніше, все залежить від фізичних даних та рівня попередньої підготовки студентів. Приблизно це може бути V семестр навчального курсу з дисципліни “Народно-сценічний танець”.

ЗМІСТ ТЕМ ПРОГРАМИ

I курс – I семестр

Розділ I. Народний танець – вид мистецтва хореографії

Тема 1.1. Джерела народного хореографічного мистецтва

Першоджерела, умови життя, праці, побуту. Географічне розташування. Народні звичаї, обряди та вірування. Танець – гра. Культурні обряди. Народний танець і пісня. Народний танець і музика. Народні музичні інструменти.

Тема 1.2. Видатні майстри народної хореографії та їх внесок у розвиток танцювального мистецтва

І. Моїсєєв, П. Вірський, В. Вронський, Т. Устинова, Н. Надеждіна, М. Годенко, Л. Калінін, М. Кольцова, Г. Клоков, М. Болотов, Л. Алексютович, Н. Чистяков, К. Алексютович та інші.

Завдання для самостійної роботи:

1. Робота з методичною літературою (підготовка питання на державний іспит).
2. Пошук нових цікавих матеріалів.
3. Формування реферату для семінарського заняття (кількість для кожного студента залежить від його вибору, але не менше 1–2 рефератів).
4. Запис матеріалів у конспект.
5. Перегляд відеоматеріалів.

Тема 1.3. Розвиток народного хореографічного мистецтва

- Народний танець – основа всіх видів хореографічного мистецтва.
- Народний танець як підґрунтя для творчої діяльності.

Розділ II. Методика виконання вправ біля станка та посеред залу, що будується на елементах народного танцю

Тема 2.1. Термінологія народно-сценічного танцю

- **Plié** – присідання
- **Demi plié** – напівприсідання
- **Grand plié** – велике присідання, або повне
- **Battement tendu** – відведення і приведення ноги та робота м'язів всієї ноги, ступні, суглобів

- **Battement tendu jeté** – маленькі кидки ногою
- **Demi rond de pied** – коло, оберг ступнею
- **Rond de jambe** – коло ступнею по підлозі
- **Rond de pied en l'air** – колооберт ступнею в повітрі
- **Flic-flac** (від “себе”, “до себе”) – звуконаслідування ковзаючого по підлозі руху ступні
- **Double flic** – подвійне звуконаслідування
- **Passé** (“вірьовочка”) – прохідний рух
- **Battement fondu** – низькі та високі розвороти ноги
- **Pas tortille** (черепаший крок) – повороти ступні
- **Дроби та вистукування** – звукові удари ноги по підлозі
- **Battement développé** – відведення ноги, виїмання
- **Grand battement jeté** – великі кидки ногою

Тема 2.2. Методика виконання вправ біля станка

На першому курсі вправи біля станка слід вивчати поки що у навчальній формі з метою закріплення методичних навичок, засвоєних на уроках класичного танцю, а також для чіткого виконання вправ народно-сценічного тренажу.

Музична розкладка вправ подається на першому етапі вивчення. Вправи для ніг треба комбінувати з найпростішими вправами для рук та голови. Постава корпусу, рук, голови приділяти найбільшу увагу. Щодо музичного оформлення уроку, укладачі програми дотримуються думки про те, щоб використовувати музично-танцювальний, пісенний фольклор конкретної національності. Це допоможе засвоєнню манери, характеру виконання рухів танців, сприятиме розвитку виразності та акторської майстерності.

- Постава корпусу.
- Позичії ніг, позичії рук.
- Положення ступні у народно-сценічному танці та їх застосування
- Підготовка до початку руху (*préparation*).
- *Demi* та *grand plié* по I, II, V виворотних (або відкритих) позиціях.
- *Battement tendu* № 4 (носок – каблук) по III та V позиціях.
- *Battement tendu jeté* за принципом *battement tendu* № 4 (носок – каблук).
- *Demi rond de pied par terre* та характерний *rond de jambe* №1.

- Середній *battement* (з ускладненням). Поняття шиколотки.
- Підготовка до “вірьовочки” першого виду.
- Підготовка до *battement fondu*.
- Вистукування № 1, 3.
- *Relevé* (поняття низьких та високих півпальців).
- Різноманітні нахили та повороти корпусу, голови, вправи для рук.
- Вправи обличчям до станка.
- Підготовчі рухи до напівприсяжок та присяжок.
- “М’ячик” по I виворітній (відкритій), I прямій позиції.
- Присядка “козлик”.
- Присядка з почерговим відведенням ніг у II зворотню позицію.

Тема 2.3. Білоруський танець

Укладачі програми зі свого викладацького досвіду та за власним переконанням вважають необхідним розпочинати вивчення національних танців з білоруського. Народні свята та обряди. Старовинні ігри-танці: “Цяренка”, “Зязюля”, “Чорт”, “Ячшур”. Музичні інструменти.

Класифікація танців за тематикою та змістом:

- **орнаментальні**, які відображають характер народу: “Лявоніха”, “Крижачок”, “Закаблука”
- **зображальні, або образні, які:**
 - відображають процес праці та побутові явища: “Бульба”, “Лянок”, “Млинок”
 - відображають явища природи: “Чарот”, “Віхор”, “Метелиця”
 - імітують поведінку тварин: “Кізонька”, “Журавель”, “Бичок”, “Перепілочка”
- **жартівливі**, які вказують на риси характеру людини: “Юрочка”, “Тняваш”, “Микита”.

Характерними особливостями народних білоруських танців є – динамічність, життєрадісність, емоційність та їх колективний характер виконання. Оскільки танці в основному парно-масові, хоча існують винятки, коли юнаки та дівчата танцюють окремо (“Бульба”, “Лянок”), виявляється перша і основна характерна ознака композиційної побудови танців Білорусії – чіткий, конкретно встановлений малюнок, зі складними переплетеннями, які мають вигляд візерунка та орнаменту.

Іншою, не менш важливою особливістю композиційної побудови є їх сюжетність.

- Позиції та положення рук в одиночному, парному та масових танцях. Чітка конкретизація чоловічих та жіночих. Положення кисті.
- Положення та рухи голови, корпусу. Уклін (можливі варіанти).
- Позиції ніг, положення ступні – властиві білоруським танцям.
- Основні кроки танців “Крижачок”, “Бульба”, “Полька-Янка”, “Юрочка”, “Лявоніха”, “Полька-Веселуха”.
- Боковий хід (галоп) та з підбиванням.
- Підскоки, підскоки з переступанням та в повороті.
- Притупи (різновиди).
- Перескоки з боку в бік (I пряма позиція).
- Молоточки (I пряма, II зворотна, III поз.) акцентовані.
- Вірьовочка та вірьовочка з переступанням.
- Білоруський *pas de basque*.
- Присяди (різновиди).
- Полька, полька в повороті, полька в парі.
- Оберти: на півпальцях по I прямій позиції; за принципом класичного *Changement de pied* на низьких півпальцях та пом’якшених колінах з виносом ноги та інші.
- Присядки: з винесенням поги вперед на носок, з ударом подушечкою по підлозі, з закладанням ноги на коліно та звичайна.

Завдання для самостійної роботи:

1. Зробити обов’язковий запис у конспект:
 - історія виникнення білоруського народного танцю;
 - характерні особливості танців Білорусії;
 - позиції та положення рук (індивідуальні, парні, масові);
 - традиційні групи танців, їх лексика (жіночий та чоловічий) та відповідність кожному;
 - особливості композиційної побудови: традиційні малюнки та фігури;
 - контрольного уроку (екзерсис та еподи на основі вивчених рухів).
2. Відпрацювання самостійно складніших рухів, обертів; манери їх виконання.
3. Складання танцювальних комбінацій для екзерсису на середній залу 16–32 такти (лекенка танцю за вибором студента та запис її в конспект).

4. Робота з літературою, формування реферату:
- *Алексютович Л.* Белорусские народные танцы. – М.: Высшая школа, 1978.
 - *Чурко Ю.* Белорусский народно-сценический танец. – Минск, 1974.
 - *Чурко Ю.* Белорусский хореографический фольклор. – Минск: Высшая школа, 1999.
5. Перегляд матеріалів конкурсів народної творчості, концертних програм.
- Форма контролю:* залік.

І курс – II семестр

Тема 2.4. Тренувальні вправи біля станка (ускладнені)

- **Plié:** жорстке
- **Battement tendu №4** з ускладненнями (**demi plié** на опорній, з подвійним ударом п'ятки робочої ноги та на повітря)
- **Вистукування № 4**
- **Battement tendu № 3 і № 5**
- **Battement tendu jeté** (ускладнення **balancoir**)
- **Rond de jambe №1, №2** в **demi plié** та **demi rond de pied**
- **Середній battement** – ускладнена форма хрестом
- **Вірвовочка:** з ускладненням (підйом на півпальці та в **demi plié**)
- **Pas tortillé № 2, № 4**
- **Battement fondu** на 45°
- **Вистукування № 1, № 3** (сценічна форма виконання з кроками вперед-назад та на півпальцях)
- **Relevé lent, développé** в комбінації з **port de bras**
- **Grand battement jeté tombé**
- Вправи обличчям до станка
- **Port de bras**
- Підготовчі рухи до присядок: присядка звичайна, бокова, присядка роз – крок, гусачок, присядка-розніжка, повзунець (різновиди), закладка.

Тема 2.5. Російський танець

Джерела виникнення російського народного танцю (ігрища та зборища). Вірування слов'янських племен. Стихійна пляска – первісна танцювальна форма, яка мала зміст, оскільки була наслідком певної причини (прихід весни, вдале полювання та інше).

Хореографія ігрищ – крокування, топтання, присідання, нескладні повороти на одному місці або в пробіжках. Зображальні засоби – жести, колінця, міміка, ритмічні візерунки, музичні темпи. Вплив візантійської культури. Танці різних областей Росії відрізняються і манерою виконання, і стилем танцювальних рухів, тобто виконуються по-своєму, і це все надає танцю самобутності. Характерна особливість російського танцю – іміровізація. Пляски одиночні, парні, групові. Індивідуальні – можуть відображати веселощі, завзяття, передавати глибокі почуття, негативні риси людини: комічний танець “Спиря” належить до категорії виробничих. Парні – відображають відносини людей (“Голубець”); трудові процеси – жіночий “Веретено”; імітують поведінку тварин – “Бичок”; зображення процесу змагання в силі, спиртності, віртуозності, у вигадуванні рухів – “Перешіє”. Групові або масові різноманітні за сюжетом: спостереження за життям тварин – танці “Гусак”, “Журавель”; трудові процеси – “Толкуша”, “Косарі” і танці, в яких переважають малюнки – різноманітні хороводи.

- Положення рук в одиночних, парних та групових танцях.
- Рухи рук жіночі та з хусткою; чоловічі.
- Уклін російський (різновиди).
- Прості та переміщні кроки (жіночі та чоловічі).
- Різновиди танцювальних бігів.
- Ходи: кадрилиний, воронезький жіночий.
- Бокові: припадання, “гармошечка”, “ялишка”, перехресний хід, чоловічий з каблука.
- Вірвовочка, її види та ускладнення.
- Моталочка і маятник.
- Молоточки.
- Колупалочка.
- Різновиди притупів у російському танці.
- Вистукування та дріботіння. Дріб простий, подвійний, російський ключ, дріб у “три ніжки” підряд та з переступанням, дрібна доріжка, дрібна розмовна жіноча та інші.

- Оплески та хлопавки в чоловічому російському танці.
- Присяжки в чоловічому російському танці.
- Оберти...
- Постановка етюдів за вибором: хоровод, кадрили, пляска, пере-
пляс, масовий пляс.

Завдання для самостійної роботи:

1. Обов'язковий запис у конспект:
 - стилеві особливості російських танців;
 - розподіл танців (форма): тематика та зміст;
 - особливості композиційної побудови: хороводів, плясок, кадрилів, переплясів;
 - позиції та положення рук (індивідуальні, парні, масові);
 - лексична основа жіночого та чоловічого танцю;
 - регіональні особливості в лексичці, костюмі, музиці та побудові танцю.
2. Відпрацювання складних рухів жіночого танцю (дробин та вистукування, варіанти обертів); чоловічого танцю (хлопавки, присяжки, трюки).
3. Складання жіночих та чоловічих комбінацій на 16–32 такти та запис їх у конспект.
4. Робота з літературою, її вивчення та формування реферату:
 - *Зайцев С.* Основи народно-сценічного танцю. – К.: Мистецтво, 1976.
 - *Защитина К., Климов А., Рихтер К. и др.* Народное-сценическое танец. – М.: Искусство, 1976.
 - *Климов А.* Основы русского народного танца. – М.: Искусство, 1981.
 - *Шкоріненко В.* Російський танець. Народні витоків та регіональні особливості: Методичний посібник – К.: ДАКККіМ, 2003.
 - *Шкоріненко В.* Російські хороводи: тематика і лексика: Методичний посібник. – К.: ДАКККіМ, 2004.

Тема 2.6. Танці Прибалтики (оглядово)

Якщо зробити порівняльний аналіз танцювального мистецтва прибалтійських держав, можна дійти висновку, що:

- усі вони мають спільну основу виникнення (вірування, обрядові та культові танці-ігри);

- схожі за тематикою та змістом;
- мають чітко встановлену побудову фігур, конкретну наявність малюнка кожного танцю, а також танцювальних рухів, які не переносяться з танцю в танець;
- у них повністю відсутній момент імпровізації;
- десь схожі за характером виконання – у них більше відчувається стриманість та зібраність, властиві цим народам (фактор географічного розташування).

Але є і те, що їх різнить:

- манера виконання рухів уже десь відмінна, особливо Естонія (вплив різних чужоземних культур, елементів костюма);
- естонський танець різниться від танців Литви і Латвії тим, що відчув вплив російської культури і запозичив такі танцювальні форми, як кадрили та полька; від німців – вальсові форми. Ця обставина і надала нового характеру виконання естонським танцям;
- переважна кількість в естонських танцях трьохчастинних музичних розмірів.

Тема 2.7. Литовський танець

Витоки танцювального мистецтва. Вірування та культові танці литовських племен.

Система рухів старовинних танців – частина обрядів, які містять у собі хороводи і танці – танці змістовні і свослідні. В рухах і фігурах танців – різноманітні риси характеру народу, творча сила, патріотизм, відвага (протест проти тиску духівництва).

Прикладом цього може служити старовинний військовий танець “Мунтриніс” (битва). За своїм характером танці Литви спокійні та стримано-прискорені; прості та свослідні, без різких змін ритму. Особлива риса композиційної побудови – складність композиції, багатство фігур, чітка їх побудова. Саме в малюнках танцю визначилась фантазія народу. Друга особливість литовських танців – відсутність імпровізаційного характеру в канонічному малюнку, його повна недоцетимість.

Розподіл танців, хороводів на такі, що:

- відображають процес сільськогосподарських робіт: “Ругучай” (жито), “Добілесіс” (коношинка), “Миняліс” (льонок); праці: “Малунеліс” (млинок) та побуту литовського селянина: “Неваро тілтас” (міст), “Кубелас” (бочка);

- відображається праця ремісників: “Кальвяліс” (коваль), “Шаучус” (швець);
- передають звички тварин та птахів: “Ожяліс” (козлик) та гумористичний чоловічий танець “Гайдіс” (швець), жіночий “Блездінгеле” (ластівка) – хустинки в руках символізують крила ластівки.

Основою масових танців є складні зміни в побудові та різноманітні переміщення танцюючих: танець “Шустас” (шумне весілля), “Муштініс” (оплески, удари), “Аплікпініс” (наввипередки по колу), особливо улюблений литовцями “Суктініс” (обертатися). Здебільшого танці масові, колективні. Третя особливість – вони відзначаються симетрією в рухах, малюнках, у музиці, в композиційній побудові самого танцю. В лініях і колах однакова кількість танцюючих. Існують танці, які вимагають рухливості, сиритності від танцюриста, а також танці, що підкреслюють елементи костюма. За технікою виконання рухи ніг більш складні, різноманітні, ніж рухи рук та голови. Вони легкі, невисокі, рухливі, навіть у швидкому темпі, але не різкі: кількість кроків у танцях невелика. В багатьох танцях є один який-небудь основний крок, тому не треба змішувати рухи, або переносити з одного танцю до іншого.

Литовським танцям притаманні оплески в долоні – один, два, три, чотири і більше разів.

- Положення рук, голови, корпуса в танцях.
- Основні кроки та рухи танців “Кальвяліс”, “Суктініс”, “Судмалінас”, “Ожяліс”, “Клумпакоїс”, литовський жіночий привітальний з капелюхами “Кенуріне” та інші.
- Оберти підскоками та потрійними переступаннями.
- Побудова етуду за вибором.

Завдання для самостійної роботи:

1. Зробити обов'язковий запис у конспект:
 - історична довідка (витоки);
 - розподіл танців за тематикою та змістом;
 - позиції та положення рук;
 - лексична основа литовських танців та чітка відповідність тільки одному;
 - побудова танців та назва фігур.
2. Побудова комбінацій з вивчених рухів на 16–32 такти та запис їх у конспект.
3. Пошук та вивчення нових матеріалів.

Тема 2.8. Естонський танець

Епоха феодалізму – період повної влади німецьких лицарських орденів та шведського королівства. Обрядові та побутові танці. Їх заборона. Танні ряджених, старовинні танці-ігри з приводу сільськогосподарських робіт; весільні танці – спеціальні обрядові для свята, звичайні парні та комічні танці – масові або парно-масові, які виконувались по колу. Улюбленим танцем був “Мустьяла пааріс пультмарош” – у чомусь подібний до “Полонезу” (виконується парами і має схожі малюнки). Нині його елементи зустрічаються в танцях острова Сааремаа. Жіночий хороводний танець “Таргарехеалуше” теж має старовинні корені, в його рухах збереглися елементи обрядів: уклін землі з побажанням гарного врожаю. Музичні інструменти – до XIX століття (гуслі, канель, волінка). Вплив російської культури (XIX століття).

Кадриль – як запозичена форма танцю, яка надала нового характеру естонським танцям. Поява парного танцю.

Особливої популярності набув “Лабаяла-вальс” (від слова *лабаяла* – ступня), який може виконуватись у різноманітних варіантах. Деякі з них нагадують вальс, інші дуже специфічні та своєрідні. Поява нових музичних інструментів – скрипки, а пізніше з'являється і гармонь. Польки та інші швидкі танці. Нескладні за формою двочастні та більш складні трьохчастні танці. Ці модифікаційні і трансформовані форми танцю мають чітку побудову фігур і не дозволяють ніякої імпрівізації, пара танцюючих рухається чітко по колу проти ходу годинникової стрілки. До більш популярних естонських танців можна віднести: “Йокеу-полька” – живий, веселий, легкий парний танець, насичений обертами, підскоками і варіантами легкого бігу, що і показує назва танцю, яка походить від слова “йоке” – біг. “Ямая-лабаял” (“Ямая” – назва місцевості) – парний танець, який виконується повільно. “Інлізка” – танець парно-масовий, кадрилиного типу, з музичним розміром 2/4. Рух польки – основний у цьому танці. Своєрідний і танець “Пулга-танець” (від слова “пулга” – палиця) – чоловічий масовий танець. За характером естонські танці іноді стримані, іноді більш жваві, але завжди спокійні. В руках фігурує зібраність, притаманна цьому народу.

- Положення рук, голови, корпусу в парних та масових танцях.
- Основні кроки і рухи танців “Йокеу-полька”, “Гульак”, “Естонський вальс”.
- Побудова етюда за вибором.

Завдання для самостійної роботи:

1. Скласти комбінацію на основі рухів естонського танцю “Тулььяк” (парна, швидка або повільна) – 32 такти.
2. Зробити запис у конспект:
 - історична довідка; вплив культури інших народів;
 - основні положення рук та корпусу;
 - рухи естонських танців;
 - контрольного уроку (II семестру) – екзерсису біля станка.

Тема 2.9. Латвійський танець

Старовинні танці, пляски ряджених на святах, їх оригінальний музичний супровід. Танці, які мають назву від місцевості, де їх виконують: “Алеунієтіє”, “Літєнієтіє”, “Руцавієтіє”. Групові та парні танці.

Розподіл їх на такі, що:

- відображають трудову діяльність народу – “Судмалінас”;
- взаємовідносини дівчини і юнака – “Аджіньш”, “Цимду Паріс”;
- відображають поведінку тварин: жіночий “Білка”.

Побутова тема і тема відпочинку у групових танцях, з великою кількістю перебудов на майданчику, які мають назву “садок” – коло, іноді два “садки” – два концентричних кола. Особливість латвійських танців – у різнобарвності мажонка, який символізує собою національний орнамент і має форму зірочки, сонечка, хреста або ялинки. В танці “Ачкуне” виконавці переходять із зірочки на квадрат (4–8 пар), а потім виникаються хрестом і квадратом. За характером виконання танці спокійні, поважні, без різких рухів, без контрастних переходів та неочікуваних змін ритму. Власні музичні розміри: 2/4, 4/4, 3/4, 6/8. За технікою виконання рухів танці нескладні, а складні вони за побудовою фігур, саме в них і міститься краса танцю. Своєрідності танцям надає і національний костюм, який у кожній місцевості має свої відмінності.

- Положення рук, голови, корпусу в парних та масових танцях.
- Основні кроки і рухи танців “Руцавієтіє”, “Судмалінас” та інших.
- Побудова етюда за вибором.

Завдання для самостійної роботи:

1. Зробити запис у конспект:
 - розподіл танців та їх лексика;
 - побудова танців Латвії, назва основних фігур;

- положення рук (масові, парні);
 - етюдної частини контрольного уроку.
2. Робота над манерою виконання рухів, парних обертів.
3. Робота з літературою:
- *Ласмаке М.* Латвійські народні танці. – Рига, 1962.
 - *Суна Х.* Латвійські хороводи та хороводні танці. – Рига, 1967.
 - *Сяулите Й.* 10 латвійських танців. – Рига, 1976.
- Форма контролю:** диференційований залік.

II курс – III семестр

На відміну від I–II семестру, в III семестрі збільшується кількість ускладнень вправ біля станка, які подаються в наступному етапі вивчення. Вправи біля станка комбінуються з елементами танцю, і з'являється початкова форма навчально-танцювального уроку. Застосовуються положення в *épaulement*, пози *écartée*.

Тема 2.10. Тренувальні вправи біля станка

- **Пліє** по виворотних позиціях, по I прямій; ускладнення **demi pliè** виконанням на півпальці (м'яке), акцентованим ударом п'яток: **grand pliè** м'яке та жорстке. Застосування **degajè** по II та IV позиціях.
- **Battement tendu № 4** ускладнені багаторазовим переведенням з носка на п'ятку.
- **Battement tendu № 1.**
- **Battement tendu jeté** (за принципом **battement tendu № 1**).
- **Demi rond de pied** (ускладнена форма) та **rond de jambe № 3** з поворотом опорної ступні та на повітря.
- **Flic-flac № 1, double flic № 1, 2.**
- Підготовка до “вірвовочки” другого виду.
- **Battement fondu на 45°**, ускладнені виконанням “хрестом” та прийомом на півпальці.
- **Pas tortillé № 1; №2** (ускладнений стрибком).
- Дріб прямий та зворотний.
- **Battement développé** з одинарним та подвійним ударом п'ятки (м'який).
- **Grand battement jeté** зі збільшенням кидком через I позицію.

Тема 2.11. Молдавський танець

Історія Молдови – літопис боротьби проти чужоземних загарбників. 300-річне ярмо залишило глибокий слід у пам'яті народу, його відображено в мистецтві. Як і в інших народів, танці виконували під час народного свята. Нам відомо танцювальне свято “Жок”, на якому молодь виконує нескладні танці. Музичні інструменти (скрипка, сурма, шимбали, контрабас). Головний танець свята – “Жок”. Має свої різновиди: “Жок маре”(великий танець), “Жок де драгосте”(танець кохання). Молдавські танці в основному масові. Їх можна за тематикою і змістом розподілити на:

- танці, де відображена тема праці “Іоама” (виноград), “Чобеняска” (танець чабанів-пастухів), “Целе” (ткацтво), “Тебекеряска” та інші;
- танці на героїчну тему “Гойдучаска”;
- танці, в яких відображено радість, веселощі народних гулянь та національні риси характеру народу: “Молдовеняска”, “Букурія”, а також швидкі за темпом “Маріца”, “Флорічіка”, “Сфределуш”.

За складом виконавців: дівочі ліричні хороводи “Хори” та чоловічі завзяті “Бетуца”, “Колушарій”.

Кожний танець залежно від змісту має свою композиційну побудову та своєрідні рухи.

Основа композиційної побудови – велике загальне коло, з якого утворюються маленькі; два концентричних. Часто з кола вишикають лінії. Молдавські танці – рухливі, завзяті, виконуються з великим темпераментом. Культурні зв'язки молдавського народу із сусідніми країнами: танець “Сирба” та його різновиди “Сирба бабелор”, “Сирба трій чокане”, “Гонакул” та інші.

- Положення рук у парних та кругових танцях.
- Рухи рук, голови, корпусу в молдавських танцях.
- Рухи молдавського танцю “Хора” в поєднанні з роботою рук та корпусу.
- Рухи танцю “Молдовеняска” – основний крок на каблук у поєднанні з галопом, тур де форсом і шане, оберти в парі, бічний крок.
- Основні рухи танцю “Сирба”, “Жайворонок”, “Букурія”.
- Рухи чоловічих танців “Бетуца”, “Колушарій”, “Чобеняска”.
- Постановка танцю на вибір.

Завдання для самостійної роботи:

1. Обов'язковий запис у конспект:
 - тематика молдавських танців, їх розподіл
 - характерні особливості: відповідні музичні розміри
 - позиції та положення рук (парні, масові, індивідуальні)
 - основні рухи популярних молдавських танців: “Хора”, “Молдово-веняска”, “Букурія”, “Сирба”, чоловічого “Бегута”.
2. Побудова танцювальної комбінації на основі вивчених рухів молдавського танцю – 32 такти та запис її в конспект.
3. Робота з літературою:
 - *Бондаренко Л.* Танцювальні комбінації та етюди народів світу. Ч. 1. – К.: Музична Україна, 1975.
 - *Володько В.* Методика викладання народно-сценічного танцю: Навчально-методич. посібник. Ч. 3. – К.: ДАКККіМ, 2004.
 - *Королева З.* Хореографическое искусство Молдавии. – Кишинев, 1970.
4. Запис ескерсенсу біля станка екзаменаційного уроку цього семестру.
5. Перегляд відеоматеріалів.

Тема 2.12. Хореографічне мистецтво Кавказу (за вибором).

Грузинський танець.

Історія Грузії – історія народу, який постійно відстоював свою незалежність від римлян та візантійців, від монголів та арабів, від персів і турків. Танець (його поява) вже фіксується свідченнями про грузинський театр (XI ст.). А період середньовіччя – період формування танцю як виду мистецтва. Грузинські танці можна розподілити на такі, що:

- пов'язані з різними видами сільськогосподарських робіт (їх зародки – в культових обрядах та святах);
- танці на воєнну тематику, побудовані на складних виравах, що потребують багато сили й спритності. Їх поява продиктована боротьбою народу проти загарбників. Первинна хороводна форма танцю – перхулі. Другий хороводний вид танцю – “Земкредо” – має свої особливості побудови і специфіку виконання (багаторуслі).

До масових танців воєнної тематики відноситься аджаро-гурійський танець “Хорумі”, який виконується під ритмічні удари *долі* (інструмент

нагадує барабан) і виконавці його повинні рухатись по колу або шинкуватися в лінію. Рухи повністю відповідають змісту, зазвичай танець складається з чотирьох частин. Поряд із чоловічими хороводними танцями “Перхулі”, “Земкрело” існують у Грузії і жіночі старовинні хороводні танці: “Калга-Сарокаю”. Восні та трудові мають форму хороводу, танці ліричного характеру мають форму парного танцю – “Картулі”.

У гірських місцевостях Грузії – Абхазії, Сванетії, Південній Осетії, Ішавії, Хевсуретії – існують своєрідні танці, які мають загальну назву “мтіулурі”, що означає – гірські (від слова “мта” – гора). Їх різновиди. Бувають одиночні, парні, групові. Мають спільну рису – потребують від виконавця спритності, швидкості, неабиякої рухливості усього тіла, володіння високим стрибком і рухами на пальцях. Вони мають прийоми імітації в танці джигитовки та їзди верхи.

У Каргаланії і Кахетії популярним є танець “Ханджлурі” – танець з кинджалами (від слова “ханджалі” – кинджал). Рухи ніг тут схожі на “мтіульські” танці, виконавець демонструє усім різкі прийоми володіння гри з кинджалами і виконує швидкі ковзні рухи “гасму” – спиртно, не торкаючись під час виконання кинджалів, які знаходяться у нього з обох боків. Існують ще такі танці: комічний старовинний танець “Кінтоурі” та старовинний танець “Багдадурі”.

Можна казати про особливість грузинських танців – жіночий танець ліричний, поетичний та шлавний; чоловічий – мужній, благородний та поривчастий.

- Положення рук у чоловічих та жіночих танцях, рухи рук, кисті.
- Свля (види жіночих та чоловічих).
- Види гасми № 1–6.
- Види чакври.
- Бруні.
- Кроки танцю “Лезгінка”.
- Рухи корпусу та положення в чоловічому танці.
- Рухи на пальцях у чоловічому танці.
- Постановка етюда на вибір: “Картулі”, “Лезгінка”, “Хорумі” або інші.

Завдання для самостійної роботи:

1. Пошук нових матеріалів, робота з літературою та формування рефератів:

- *Бондаренко Л.* Танцювальні композиції та етюди народів світу. Ч.1. – К.: Музична Україна, 1975.
 - *Гварамадзе Л.* Грузинський народний танец. – Тбілісі. 1962.
 - *Грикурова Л.* Осетинские танцы. – Орджоникидзе, 1961.
 - *Петросян З., Хачатрян Ж.* Армянский народный танец. – М., 1980.
 - *Ткаченко Т.* Народный танец. – М., 1967.
2. Зробити запис у конспект:
 - загальної характеристики танцювального мистецтва Кавказу (Грузія, Вірменія, Азербайджан);
 - більш детально – грузинського танцю;
 - розподіл танців та особливості побудови;
 - положення рук у чоловічому танці;
 - робота та перехід рук у жіночому танці;
 - особливості костюм; музичного розміру;
 - лексика “мтіульських танців”;
 - запис етюдної частини екзаменаційного уроку.
 3. Побудова комбінацій на основі вивчених рухів мтіульських танців – 16 тактів та запис їх у конспект.
 4. Самостійне вивчення лексичної основи танців – Вірменії, Азербайджану, запис основних рухів та відповідної музичної розкладки. Формування реферату.
 5. Відпрацювання складних за технікою виконання рухів, обертів – основних складових лексик кавказьких танців; робота над стилістичною манерою їх виконання.
 6. Перегляд концертних програм та відеоматеріалів, відвідування майстер-класів та виставок народного мистецтва Кавказу.
- Форми контролю:** іспит.

Завдання для самостійної роботи:

1. Робота над удосконаленням технічного виконання окремих складних рухів, елементів жіночої та чоловічої техніки, танцювальних комбінацій.
2. Підготовка варіантів відповідей з теоретичного циклу дисципліни.

II курс – IV семестр

Тема 2.13. Методика виконання вправ біля станка.

- **Demi plié** ускладнене виконанням на півпальцях.
- **Battement tendu № 4** ускладнений виконанням “по точках” (посок вперед, каблук в сторону, посок назад).
- **Battement tendu № 3, № 5** на 90° та ускладнення (подвійні удари п'яткою опорної ноги).
- **Battement tendu № 1** ускладнений виконанням в **demi plié** та в комбінації **piqué** та **balancé**.
- **Rond de jambe** та **rond de pied** в комбінаціях.
- **Flic-flac № 2, № 3; double flic № 1** (можливі його ускладнення).
- Підготовка до вірльовочки другого виду та її ускладнення (підйом на півпальці та стрибок).
- **Battement fondu** в комбінуванні з класичним.
- **Pas tortillé № 4 та № 3** в музичному розмірі 2/4.
- Дріб прямий та зворотний – ускладнена форма (трикратний варіант переведення).
- Каблучні вправи (повороти ступні у зворотні позиції).
- **Battement développé** жорсткий.
- **Grand battement** з опусканням на коліно.
- Каблучні вправи обличчям до станка (переступання та стрибки з каблука на подушечку по прямих, виворітних та завернутих позиціях).
- Підготовка до “тойдалки” та “тойдалка” першого виду.

Тема 2.14. Угорський танець

Фольклор Угорщини – пісні, музика, танці – відображають у художній формі її побут і звичаї, святкові традиції, багатство духовної культури. Зв'язок танцю з піснюю (відомості про народних музик Х ст. н. е.). Зміст старовинних селянських пісень – історичні події, повсякденне життя. Пісня як підґрунтя для танцю та простір для імпровізації. Стиль вербункош (XVIII ст.), який об'єднав в собі італійські, віденські, балканські, слов'янські елементи, а з часом став основою трохи пізнішого стилю – “Чардану”, який розвинувся від нього. Танці обрядові, військові, ігрові, трудові, календарно-святкові. Okремо бувають чоловічі та жіночі, а також змішані: парно-масові.

Найдавнішими чоловічими танцями є пастушачі. Вони виконуються з жердинами, багогами, палицями і вимагають спритності, технічної вправності. Сольні пастушачі танці не мають просторового ринення, їх витанцювують на місці. Розповсюджений і чоловічий танець “Легеню-танець” (виконує юнак) – допустима повна імпровізація. Танці з шаблями, палицями, в чоботах зі шпорами вимагають віртуозної майстерності, чіткого дотримання ритмічного малюнка.

Танець “Понгазоо” – насичений каскадами оплесків у долоні та хлопавками, синкопованими рухами, стрибками. Жінки танцюють свої танці “Хоромугрош”, “Танець з пляшками”.

Змішані, тобто парно-масові – це перш за все “Чардаш” (у кожній місцевості своя назва, манера виконання). Крім “Чардашів” та “Вербунконів”, багато танців з різними реквізитами, плавних хороводів. Чоловічі танці технічно складні. Тут є синкоповані рухи, складні каскади хлопавок, стрибки, опускання на коліно, лякання пальцями. Жіночі більш спокійні, стримані, темперамент внутрішній. Пому притаманші повороти корпусу то вправо, то вліво, легке похитування стегнами, зіскоки, обертання, бокові та перехресні кроки. Угорські танці цікаві своєю ринмічністю, координацією рухів. Вражають чіткістю та різноманітністю, гордовитою поставою корпусу (чоловіки); у жінок є певний нахил вперед верхньої частини. Точне уявлення про риси народної хореографії дає танець “Чардаш”. Має специфічну форму – ділиться на 2 частини: повільну та швидку (існують варіанти, коли повільну виконують жінки, а швидку – чоловіки). Не має канонізованої форми з боку композиційної побудови (малюнок, пари можуть виконувати фігури за власним бажанням).

Чоловіки та жінки одночасно можуть виконувати: жінки – обертання, а чоловіки – хлопавки. У “Чардаші” переважають рухи – обертальні, є елементи підтримки, перенос дівчат з боку в бік, рухи в парах.

- Положення рук у сольному, парному та масовому танцях. Рухи рук, голови, корпусу.
- Основний крок “Чардашу” (різновиди).
- Рухи жіночого угорського танцю.
- Рухи чоловічих танців:
 - ключі – різновиди;
 - голубці – різновиди;

- рухи танцю “Пантозоо”;
- хлопавки з плесканням по стегну та халяві чобота;
- різновиди віршовочок.
- Рухи в парі та парні оберти.
- Стрибки в чоловічому танці.
- Постановка етуду на вибір: “Пантозоо”, “Хоромугрош”, жіночий танець з пляшечками, чоловічий “Чардаш” та парний “Чардаш”.

Завдання для самостійної роботи:

1. Обов’язковий запис у конспект:
 - угорська танцювальна музика, розвиток головних її стилів; основні музичні розміри
 - пісенний фольклор
 - розподіл танців за темою і сюжетом; кількістю виконавців; чоловічі та жіночі особливості і манера виконання угорського жіночого та чоловічого танцю
 - їх основні рухи та специфіка побудови танців Угорщини
 - положення рук у парних, масових танцях; окремо жіночих і чоловічих.
2. Побудова комбінації жіночого танцю на основі засвоєних рухів і чоловічої, конкретно з рухів танцю “Пантозоо” (каскади хлопавок) на 32 такти та запис їх у конспект.
3. Запис першої практичної частини контрольного уроку (екзерсис біля станка).
4. Спільна практична робота студентів та викладача над побудовою етюдів на матеріалі танцювального мистецтва Угорщини; застосування в ході навчального процесу сучасної форми його організації – ділової гри.
5. Робота з літературою:
 - *Бондаренко Л.* Танцювальні композиції народів світу. – К.: Музична Україна, 1975.
 - *Володько В.* Методика виконання народно-сценічного танцю: Навчально-методичний посібник. З.–К.: ДАКККіМ, 2004.
 - *Зацетина К. и др.* Народно-сценический танец. – М.: Искусство, 1976.

- *Зайцев С.* Основи народно-сценічного танцю. – К.: Мистецтво, 1976.
 - *Ткаченко Т.* Народный танец. Часть 2. – М.: Искусство, 1976.
6. Відпрацювання найбільш складних рухів танцю “Пангозоо” (хлопавки, стрибки, стрибки в поєднанні з вірвовочкою, акцентовані кроки та зіскоки), обертів жіночого танцю та парних обертів.
 7. Перегляд концертних програм, вистав.

Тема 2.15. Румунський танець

Румунські танці відзначаються різноманітністю, темпераментом, рухливістю, гумором і високою художністю. У своїй більшості вони масові, але є і сольні та парні, які зустрічаються не в усіх областях Румунії. Кожна місцевість має свої танці: Банатська – “Доюль”, “Недере”; Мунтеньська – “Хора маре”; Ілюстська – “Кала Бряза”. Популярні форми танцю – широкі хори (хороводи) та стрімкі сирби, які виконуються жваво, весело. Чоловіки танцюють зібрано, виконують рухи чітко, ритмічно. Дрібні кроки в румунських танцях виконуються у швидкому темпі, чоловіки багато стрибають. Жінки танцюють граціозно і витончено. Танцям Румунії властиві вигукі. В одних випадках це примова, в інших – приказка. Румунські танці характеризують крок “флутураре” – безперервне “струшування”. Всі вони мають колоритні назви: “Кранцелє”, “Колушарій”, “Грандафірул” та інші. “Сирбу” танцюють в кожній області Румунії, але в кожній місцевості доповнюють танець новими прикрасами, рухи його по-своєму варіюються. Танці чоловіків найбільш складні. Прикладом може бути чоловічий танець “Бриул”, складний ритмічно. Для нього характерні синкопи, зміна музичного розміру (одні рухи на 4/4; інші на 3/4). Мають місце злигодні ноти, і все це доповнюють комбіновані рухи, складні за технікою виконання.

- Положення рук у парних та масових танцях. Робота голови, плечей, корпусу та рук.
- Основні рухи румунської “Хори”.
- Рухи чоловічого танцю “Колушарій”.
- Рухи румунського чоловічого танцю “Бриул”.
- Рухи парно-масового танцю “Кала бряза”.
 - основний крок, притупи
 - потрісний біг

- *relevé*
- *pas de bourrée* з оплесками в долоні та інші його види.
- Постановка етюду на вибір.

Завдання для самостійної роботи:

1. Робота з літературою, вивчення матеріалів, формування реферату:
 - *Богаткова Л.* Танцы разных народов. – Молодая гвардия, 1958.
 - *Бондаренко Л.* Танцевальні композиції та етюди танців народів світу. – К.: Музична Україна, 1975.
 - *Ткаченко Т.* Народные танцы. – М.: Искусство, 1975.
2. Запис у конспект:
 - характерних особливостей румунських народних танців;
 - розподіл їх за тематикою;
 - специфічні особливості музично-ритмічної структури (синкопа);
 - лексична основа чоловічих танців;
 - положення рук (парні, масові).
3. Побудова комбінацій на основі вивчених рухів чоловічого танцю “Бриул” (музичний розмір 3/4 – варіанти румунської синкопованої вірвовочки) на 16 тактів та запис їх у конспект.
4. Запис другої практичної частини контрольного уроку IV семестру (етюди) – обов’язкові фіксації розроблених малюнків у композиції.
5. Удосконалення технічної майстерності при виконанні основних рухів румунського танцю.
6. Практичне опрацювання нових матеріалів, робота з концертмейстером.

Форма контролю: диференційований залік.

III курс – V семестр

Тема 2.16. Методика виконання вправ біля станка та посеред залу

- **Plié** в музичному розмірі 3/4
- **Battement tendu № 4** в музичному розмірі 3/4
- **Battement tendu № 3, № 5** на 90° в комбінації з іншими рухами.

- **Battement tendu № 6.**
- **Battement tendu jeté** на стрибку від *cou-de-pied* та стрибку з просуванням вперед-назад; підготовка до віяла та віяло.
- **Rond de jambe “вісімка”** – перший етап вивчення, підготовка до *rond de jambe* у повному присіданні.
- **Flic-flac № 4–6.**
- Вірьовочка першого виду в комбінації з *pirouettes*.
- **Battement fondu на 90°.**
- **Pas tortillé № 3, № 5** музичний розмір 3/4 та з переходом на робочу ногу.
- Качалочка першого та другого виду.
- **Battement développé** в комбінації з *pirouettes*.
- **Штопор**, підготовка до штопору.
- **Grand battement jeté** з розтяжкою.
- **Grand battement jeté** із збільшеним кидком на стрибку.
- Вправи для рук у польському та узбецькому характері.

Тема 2.17. Італійський танець

Виникнення італійських народних танців пов'язано з трудовими процесами, іграми, старовинними обрядами та релігійними святами. Жителі Верхньої Італії, особливо Мілана, танцюють “Монферіні”, пастухи – бурхливий танець “Вівця”. Особливе місце серед народних танців Італії посідає неаполітанський танець “Тарангела”. Назва його походить – (варіанти виникнення – укус отруйного павука тарангула, назва міста Торонто на півдні країни, де він побутував, та інші). Танець цей швидкий, стрімкий, колоритний. Супроводжується грою на гітарі, ударами тамбурина, кастаньст, а іноді співом. “Тарангела” – танець, який відображає риси та характер італійського народу – його рухливість, жвавість, яскравий темперамент. Значення танців. Індивідуальний акомпанемент: чоловіки на гітарах, а жінки – на тамбуринах.

- Рухи руками в італійському танці та володіння тамбурином.
- Положення та рухи корпусу.
- Основні кроки “Тарангели”.
- Оберти в комбінації з *échappé* та в парі.
- Різновиди *piqué* в “Тарангели”.
- Стрибки: *saut de basque* та італійські *changements, emboite, pas de chat*.
- Постановка етюда “Тарангела”.

Завдання для самостійної роботи:

1. Обов'язковий запис у конспект:
 - джерела виникнення італійських танців;
 - основні положення рук. Окремо робота з тамбурином;
 - основні рухи італійського танцю “Тарангела”;
 - етюда, побудованого для іспиту.
2. Побудова комбінації на основі засвоєних рухів танцю “Тарангела” на 32–64 такти та запис у конспект.
3. Робота з літературою, пошук нових матеріалів:
 - *Бондаренко Л., Бердовський О.* Танцювальні комбінації та етюди танців народів світу. – К.: Музична Україна, 1971.
 - *Володько В.* Методика викладання народно-сценічного танцю: Півчально-методичний посібник. – К.: ДФКККіМ, 2004.
4. Відпрацювання складних комбінованих рухів, обертів, стрибків, робота над манерою виконання руху. Удосконалення роботи корпусу та рук, різноманітні вправи з тамбурином.
5. Опрацювання матеріалів, їх аналіз.
6. Перегляд відеоматеріалів, відвідування майстер-класів.

Тема 2.18. Польський танець

У Польщі різні народні свята завжди супроводжувались танцями, піднесеними її емоційними. Найбільш популярні з них – “Полонез”, “Мазурка”, “Куяв’як”, “Оберек” та інші. Найстаровиннішим і загальновідомим є “Полонез”, який походить від народного танцю “Ходзони”. “Ходзони” виконувались на весіллях, а пізніше й на інших святах. Весільні, святкові танці – з келихами, із свічками, вінками та подушками: вони так і називаються “Ходзони зі свічками”, “Ходзони з вінками”. Саме цим танцем і починали народні ігри, пізніше він був пристосований для придворних свят (XVIII ст. – поширений в Європі). Тоді і стали “Ходзони” називати “Полонез” (польський).

“Краков’як” у давнину танцювали парами тільки чоловіки. Один – лицар, другий – зброєносець. Пізніше – це парно-масовий танець. У народі виконується як куплетна пісня з танцювальним приспівом. За характером жвавий, життєрадісний. Костюми виконавців з бляхами, кільцями на чоловічому поясі, острогами на чоботях, дзвіном підківок підкреслюють ритмічний малюнок рухів. “Куяв’як” – ліричний,

повільний танець без складних технічних рухів, притупів і вигуків. Назва від місцевості. Виконується парами або дівчатами. Композиційна побудова розвинена. Музична основа будується на імпровізації.

“Оберек” – виник під впливом вальсу. Має декілька назв у народі: “Завіянт”, “Вирвас”, “Колоподібник” та інші.

“Обертає” – повертання, тому побудований на варіантах обертів. Музичний малюнок з різним характером, схожим на мазурку. Крім обертів, є й інші рухи – голубці, високі стрибки. Танець в основному парно-масовий. Починається може по-різному, насичений танець поворотами і перекидкою партнерів, має імпровізаційний характер і залежить від ініціативи виконавців. Танець “Мазур” виконується мешканцями Мазовії – стрімкий і динамічний. У старовину був примітивніший, ніж інші. Фігури танцю виконували під пісню. Поступово ускладнюється. Рухи і фігури різноманітні, будуються на контрастах.

- Позиції та положення рук. Робота корпусу.
- Основні рухи польського танцю “Краков’як”:
 - цвал, кшесане, голубці;
 - потрійний притуп;
 - жіночі оберти;
 - оберти в парі;
 - *balance* фольклорне, притупи.
- Рухи танцю “Оберек”:
 - основний крок;
 - *balance* по VI позиції (або I пряма);
 - опускання на коліно в чоловічому танці;
 - оберти з *échappé*;
 - притупи;
 - оберти в парі голубцями;
 - стрибок з підніманням ноги вперед на 90° зі скороченою ступнею;
 - піднімання дівчат та поворот у цьому положенні.
- Елементи “Куяв’яка” та “Мазурки”:
 - вальсові оберти;
 - *balance*;
 - рухи руками “вісімка”;
 - голубці, отбієне;

- холунець (партерний вид) з просуванням убик і зупинкою;
 - сценічний *sixsotte*.
- Побудова етюда за вибором.

Завдання для самостійної роботи:

1. Обов'язковий запис у конспект:
 - стилеві особливості танців Польщі;
 - музичні розміри;
 - основні положення рук, голови, корпусу;
 - лексика польських танців (чоловіча та жіноча);
 - парні оберти;
 - особливості композиційної побудови;
 - етюди на основі матеріалу польського танцю, який виноситься на іспит;
 - першої практичної частини екзаменаційного уроку.
2. Побудова танцювальних комбінацій на основі рухів танцю “Краків’як”, “Оберек” на 16–32 такти та запис у конспект.
3. Удосконалення виконавських прийомів.
4. Робота з літературою, формування реферату:
 - *Бондаренко Л., Бердовський О.* Танцювальні композиції та етюди танців народів світу. – К.: Музична Україна, 1971.
 - *Зайцев С.* Основи народно-сценічного танцю. – К.: Мистецтво, 1976.
5. Перегляд відеоматеріалів.

Тема 2.3. Танці Середньої Азії (за вибором). Узбецький танець

Значне місце танцю в обрядових діях (свята календарно-обрядові, побутові – весілля і сільськогосподарського року). Особливості побуту, безправ'я жінки, велика кількість табу суттєво змінили хід природного розвитку мистецтва. Фольклор окремих районів Узбекистану має свої особливі ознаки, які поєднувалися в залежності від соціальних, економічних умов. Узбецький танцювальний фольклор – це хорезмьські, ферганські, бухарські та уйгурські танці.

Хорезм – край давньої культури. Його мистецтво – це енергія, мужність, сміливість народу-воїна. Чоловіки та жінки, на відміну від інших районів, боролися з ворогом разом. Тому жіночий танець більш вільний у рухах, схожий десь із чоловічим.

Відмінна риса хорезмських танців – миттєвість зупинки, яку швидко замінюють переможні рухи.

Жіночі танці Ферганської долини – танці жінки, яка була багато століть повністю ізольована від життя суспільства та замкнена у своїй частині будинку – “ічкарі”. Зазвичай вони відображають жіночу працю, милування жінки своїм вбранням, тому за своїм характером ліричні, їм властиві м’які, плавні рухи, які відчуються в поворотах голови, рук.

Бухарські танці (серед них більше жіночих) – стрімкі, темпераментні, складніші технічно. В них багато обертових рухів (різновиди) на місці, по колу, зустрічаються перегинання корпусу, які вимагають пластичності; різноманітні рухи та переводи рук. Імпровізаційний характер танців, їх сюжетна основа, послідовання та чергування різних ритмів, музичні інструменти та супровід – особливості узбецьких танців.

За тематикою та змістом поділяються на такі, що:

- відображають трудовий процес: “Пахтакор”, “Пахта”, “Шіяла”, “Танень чабана”;
- процес полювання
- відображають рухи птахів.

Із часом крім танців, індивідуальних за характером виконання, з’являються парні та масові. В них зовсім по-новому використовується велика кількість рухів, накопичених народом у минулому.

- Робота плечей, корпусу та голови. Низькі нахили вперед та велике перегинання назад у поєднанні з *tombe*.
- Бічні кроки з каблука (*ерча*), гармошечка (кайчі), потріпні переступання м’які на підпальцях, крок – рез.
- Оберти на місці та по діагоналі, зупинка з фіксацією положень рук, голови, корпусу.
- Уклін жіночий та чоловічий.

Завдання для самостійної роботи:

1. Обов’язковий запис у конспект:
 - другої практичної частини екзаменаційного уроку;
 - характерні особливості танців Узбекистану;
 - їх тематика, композиційна побудова;
 - основні положення рук (окремо жіночі, чоловічі). Розподіл танців;
 - рухи руками та їх перехід із положення в положення;

- лексичної основи ферганських та хоремзьких танців;
 - етюда або розвиненої танцювальної комбінації.
2. Опрацювання додаткових матеріалів – танці Таджикистану, Туркменії та інших країн Середньої Азії. Побудова розвиненої танцювальної комбінації на основі лексики цих країн та зане у коп-спект.
 3. Робота з літературою, формування реферату (інші країни):
 - *Ткаченко Т.* Народний танець. Частина 1. – М.: Искусство, 1976.
 - *Репертуарні* збірники бібліотеки самодіяльних колективів.
 4. Побудова етюда на основі рухів жіночого танцю.
Форма контролю: іспит.

III курс – VI семестр

Розділ III. Методика побудови уроку народно-сценічного танцю

У VI семестрі закінчується вивчення всіх вправ біля станка від початкової до завершеної форми та в комбінаціях, а також вивчення запланованих національних характерів. А тому студенти, володіючи матеріалом, складають урок біля станка, а також танцювальні комбінації на середині залу.

Готується це у формі реферату, який додається при складанні державного іспиту з предмета “Методика викладання хореографії”.

Тема 3.1. Методика виконання вправ біля станка

- **Plié** (в різних характерах) по паралельних позиціях.
- **Battement tendu № 2** та додатковий № 7.
- **Rond de jambe “вісімка”** – ускладнена форма, в комбінації з **flic-flac, rond de jambe** у повному присіданні.
- **Flic-flac** – ускладнені форми та чечітка.
- **Вірвочка** другого виду – закінчена форма виконання.
- **Battement fondu на 90°** хрестом.
- Іспанські дробі та вистукування № 2 “сапагеадо”.
- **Battement développé з pirouettes** та опусканням на коліно.
- **Grand battement з голубцем** та переходом на робочу ногу.
- Обличчям до станка вивчення **револьтаду** (різновиди).

Робота посеред залу

- Дроби та вистукування в іспанському характері.
- *Port de bras* в іспанському та циганському танці.

Тема 3.2. Іспанський танець.

Любов до танців – національна пристрасть іспанців, одна з найяскравіших форм виявлення почуттів. Типова національна особливість – це його емоційно-напружений характер, пластичний характер образу, присутність сили внутрішнього настрою.

Танці іспанців різноманітні. Це відомі: болеро, хога, севільяна, пасодобль, качуча, фанданго та інші, а танці фламенко захоплюють весь світ. Розрізняють два типи іспанських танців: класичний (іберійський стиль) та стиль фламенко.

Мистецтво танцю розповсюджено з давніх часів як частина забав, релігійних процесів та вистав, які відтворювали процеси виноробства та землеробства. Акомпанемент протягом танцю (кастаньети, гітара, спів, удари в долоні з різним ритмічним малюнком).

- Позичії та положення рук.
- Володіння віялом, кастаньетами, шаллю.
- Рухи танцю “Арагонська хога”:
 - основний крок:
 - вірвовочка,
 - *balance* (різновиди);
 - колупалочка (різновиди);
 - *sixsonne ouverte – pas de bourrée* та в комбінації з *battement tendu*;
 - *cabriole* з боку в бік;
 - стрибки у *tire-bouchon* на *effacée*, на *effacée* з відкиданням корпусу та в комбінації з *tombe renversée*;
 - *pas de bourrée en tournant* – повороти.
- Рухи танцю “Пасадобль”:
 - пасо ленто, пасо дарто;
 - ножки в комбінації з обертом;
 - уклін реверансом з “Арагонської хоти” та інші варіанти;
 - жіночий комбінований *glissade*;
 - *pas de chat* у повороті;

- акцентовані притупи всією ступнею;
- *rond de jambe en l'air* з просуванням назад;
- кроки на випадах і розвороти;
- хід з підніманням та опусканням стегна та інші.

Якщо викладач володіє знанням інших іспанських танців: “Ельвіто (Elvito)”, “Болеро”, “Севільяна”, “Качуча”, “Фаррука”, “Танго”, то може використовувати цей матеріал при постановці етюдів.

Завдання для самостійної роботи:

1. Обов'язковий запис у конспект:
 - історична довідка, виникнення танців;
 - розподіл на класичний та стиль фламенко;
 - наявність музичних розмірів;
 - положення рук, голови, корпусу в іспанському класичному танці;
 - позивні ніг;
 - основні рухи: “Арагонська хоба”, “Болеро”, “Пасадобль” та інших (класичний іспанський танець);
 - положення рук, голови, корпусу в іспанських танцях “*Flamenco*”;
 - основні види вистукування, оплесків. Різноманітні каскади;
 - перелік танців, їх виникнення, лексична основа;
 - вправи з віялом, шаллю, кастаньетами;
 - комбінацій з уроку на основі матеріалів іспанського танцю.
2. Побудова комбінації на основі вивчених рухів іспанського класичного танцю (танець за вибором студента) на 16–32 такти.
 Побудова 2–3 комбінацій – каскадів дробів та вистукування з різною ритмічною структурою на основі засвоєного матеріалу (фламенко).
3. Робота з літературою, пошук нових матеріалів, формування реферату (за вибором студента, класичний або стиль *Flamenco*):
 - *Альфонсо Пуниг Кларамунт. Искусство танца фламенко / Альфонсо Пуниг Кларамунт, Флора Альбансис. – М.: Искусство, 1984.*
 - *Зайцев Є. Основы народно-сценичного танца. – К.: Мистецтво, 1976.*
 - *Допухов А., Ширяев А., Бочаров А. Основы характерного танца. – Л. – М.: Искусство, 1939.*

4. Відпрацювання складних рухів, обертів, окремих комбінацій іспанського класичного танцю.
5. Робота над чітким виконанням дробів та вистукувань.
6. Відвідування майстер-класів та перегляд відеоматеріалів.

Тема 3.3. Болгарський танець

Болгарські танці життєрадісні, різноманітні за темпом і ритмом. П'ятсот років Болгарія була під Османською імперією, і саме танець в епоху османського панства сприяв зближенню людей. Тому болгарська хореографія – це масовий танець. Кожна область, кожне поселення мають свої самобутні ритми. Старовинні танці та їх музичний супровід (пісня, двохголосий або хоровий спів, у жіночих – тріо). Характерна особливість болгарських танців – це складність ритмометричного малюнка, для більшості з них – те, що не збігається музична і танцювальна фрази. Разом з такими музичними розмірами $2/4$; $4/4$; $3/4$ існують несиметричні – $5/8$; $7/8$; $9/8$. Цю іншу особливість болгарської хореографії можна пов'язати з приналежністю її раніше до фракійської музичної культури.

За композиційною побудовою танці нескладні, але в них технічно складні рухи під. Популярні хорб (хороводи); леси – відрізняються положенням рук. Танці болгар підпорядковуються обрядовим, календарно-святковим, трудовим діям. “Реченця” – танець імпровізаційного характеру, виконується чоловіками та жінками. Кожна місцевість (Північна, Шопська, Фракійська, Добруджанська, Родопська) – мають свої різнобарвні танці. Північний регіон – “Найдушко-хоро”, “Дайчово”, “Дунавського” – їх виконують не тільки у північних районах. Характерні для Шопської місцевості – “Шопське хоро”, “Грайовсько хоро”, “Тринсько хоро”, “Четворно” та інші. Танцювальна культура Фракійської області відчула на собі вплив культури македонської та турецької. Характерні хороводні форми танцю, складної структури. З часом з'явилися і змішані форми танцю, які виконуються під оркестр або спів. Це танці: “Селесото”, “Седидонка” – музичний розмір $7+7+11/8$. “Кокиче” – музичний розмір $11/16$ та інші. Для Добруджанської області притаманні танці: “Сборенка”, “Опас”, “Сеї баба боб”. Рухи – вибивання та потрійні переступання. Корпус більш вільний – це перша особливість, друга особливість добруджанських танців – похикування корпусу вправо та вліво. Назва танцю найчастіше походить від положення рук. “Риката” – тримаються за руки; “Опас” – за пояси.

- Положення та поєднання рук у танцях.
- Положення корпусу і голови.
- Основні елементи танців:
 - сітню; переступання (різновиди);
 - дрібні переступи; підскоки; ножиці;
 - кроки з каблука;
 - *pas de chat*;
 - опускання на коліно в чоловічих танцях;
 - болгарський ключ;
 - прості перемінні кроки;
 - *grand battement*.
- Постановка танцю на вибір “Хоро”, “Четворню”, “Кокиче”, жіночий з трояндами та інші.

Завдання для самостійної роботи:

1. Обов'язковий запис у конспект:
 - особливості ритмічної структури, всі музичні розміри;
 - розподіл танців, відмінність їх в кожній місцевості. Малюнок танцю;
 - положення рук у масових танцях;
 - основні рухи болгарських танців (чоловічі та жіночі, загальні);
 - запис першої практичної частини уроку цього семестру.
2. Робота з літературою:
 - *Бондаренко А., Бердовський О.* Танцювальні композиції та етюди танців народів світу. – К.: Музична Україна, 1971.
 - *Ткаченко Т.* Народний танец. Часть 2. – М.: Искусство, 1976.
3. Побудова танцювальних комбінацій на засвоєних рухах чоловічого танцю, загальних танців та запис їх у конспект.
4. Робота над манерою виконання рухів, їх чіткістю, удосконалення їх технічного виконання.
5. Перегляд концертних програм.

Тема 3.4. Циганський танець

Цигани (сама назва – Рома) – народ, етнічні групи якого мають спільність походження та мови. Вони проживають у багатьох країнах Європи, в Західній Азії, Південній та Північній Америці. Австралії. Говорять циганською мовою, яка має низку діалектів, володіють також

мовами народів, серед яких живуть осіло. Предки циган – вихідці з Індії, яку вони залишили з початком нашествия мусульман. У кінці XVIII ст. поділ циган на осілих, напівосілих та кочових. Кочовий табір циган – це гурт, який рухається визначеною територією та очолюваний *vaidou*. Становище жінки принижене, осілі, напівосілі – дотримуються церковних канонів тих народів, де живуть. Легко змінюють своє віросповідання при переселенні. Значна їх частина зберегла свої одвічні заняття (обробка металу, дерева, плетіння корзин, конярство, ворожіння), мистецтво (музика, спів, танець, дресирування тварин). Їх кочове життя відобразилося в піснях і танцях. Переходячи з одного місця в інше, вони сприймали найбільш типові танцювальні рухи різних народів, надаючи їм свого колориту та характеру виконання.

Для жіночих танців характерні різні чечіточні рухи, легкі присідання, перехресні кроки, оберти. Характерні – специфічні дрібні рухи плечима вперед-назад, рухи кисті. Чоловічі – численні чечіточні рухи, різні акцентовані притупи, стрибки з підігнутими ногами та витягненими ногами, з відкинутим корпусом. Танець чоловіків постійно насичений хлопаками – хлопки по грудях, стегну, чоботах, по підлозі в різних темпах і ритмах. Це і є особливість чоловічого циганського танцю.

Елементи циганських танців:

- кроки жіночого та чоловічого танцю: вправи з шаллю;
- *tombe* з *port de bras*;
- стрибки жіночого та чоловічого танцю;
- оберти на місці в жіночому танці;
- опускання на обидва коліна в комбінації з *port de bras*
- робота плечей;
- чечітка; збивка; хлопаки.

Завдання для самостійної роботи:

1. Обов'язковий запис у конспект:
 - історична довідка про виникнення народу, характеристика його життя та діяльності;
 - території, на яких проживають цигани;
 - традиції та звичаї;

- елементи костюма; їх значення для танцю;
 - стильові особливості музичного, пісенно-танцювального фольклору;
 - положення рук, голови, корпусу;
 - основні рухи чоловічого танцю. Каскади хлопавок;
 - жіночі рухи, складні оберти. Варіанти чечітки другої практичної частини уроку цього семестру.
2. Робота з літературою, пошук нових матеріалів, формування реферату.
 3. Жіночі танцювальні комбінації – відпрацювання рухів з великою хусткою в поєднанні з чечіточними виравами, нахилками корпусу та рухами плечей.
 4. Танцювальні комбінації чоловічих хлопавок у поєднанні з чечіточкою, стрибками, удосконалення технічного виконання рухів та робота над емоційним забарвленням комбінації.
 5. Побудова комбінації – дуерна форма (чоловіча та жіноча поєднанні) з використанням засвоєних рухів циганського танцю. Головна мета – знайти відповідну характеру танцю лексичну основу, нюанси в емоційному виконанні.
- Поєднати їх між собою так, щоб танцювальна форма набула вигляду діалогу між виконавцями. Кількість тактів 32–64.

IV курс – VII семестр

Тема 3.5. Методика виконання вирав біля станка

На цей період вивчено всі обов'язкові вирави біля станка, які передбачені програмою. Студенти досконало оволоділи методикою виконання вирав, починаючи з першого етапу вивчення до заключної форми. Також ними опрацьовані практично і складніші варіанти кожної вправи, їх модифікаційні форми – ускладнення, які постійно виникали з простих форм методом додавання нових прийомів, поступово трансформуючи рух до більш складного і завершеного. Враховуючи, що студентами в повному обсязі був засвоєний матеріал теоретичного циклу “Методика викладання хореографії”, їм у цьому семестрі надається право перевірити свої знання, застосовуючи їх при самостійному складанні комбінацій ескерису біля станка в різних характерах танцю. Для

повного засвоєння матеріалу додаткових характеристик (не програмного циклу) студенти виконують деякий час комбінації екзерсису, побудованих саме на ньому. Це надає їм можливість чітко запам'ятати стиль, манеру їх виконання (у комбінації переважають основні лексичні рухи з додаванням відповідних варіантів роботи корпусу, рук та голови). Комбінації повинні бути максимально забарвлені елементами національного танцю і обов'язково побудовані на окремих нюансах, які підкресляють особливості тієї чи іншої танцювальної культури. Але головне завдання семестру:

- побудова комбінації екзерсису біля станка та повної структури уроку народно-сценічного танцю, оволодіння системою запису, який додають до державного іспиту.

Тема 3.6. Угорський академічний танець

У XIX столітті угорський сценічний танець був дуже поширений у балетах. Перші рухи народного походження запровадив танцівник Альфред Шерер (Бекефі). У манері і техніці виконання угорського танцю в балетах виявляються риси стилістичної обробки, техніка виконання зазнала впливу класичної хореографії. Так поступово угорський танець віддалився від своїх народних періоджерел, стаючи все більш салонно-аристократичним. Але у творах балетмейстерів минулого століття на перший план виходять: благородна манера виконання, висока техніка танцю, наявність рухів народного походження. Танці, що виконувалися в їх балетах, стали основою академічного танцю. Нині хореографи роблять спроби надати танц більш народного забарвлення. Для угорського сценічного танцю характерні емоційність, поривчастість та гордовитість виконання. Рухи виконуються у спокійному темпі *adagio* та *andante*. Але є рухи, які виконуються у швидкому темпі (*allegro*), сповнені завзяття, вимагають чіткості виконання та філігранної відточеності рухів.

- Положення, рухи рук, голови та корпусу.
- Різновиди кроків *développé*.
- Голубці з просуванням убік, у повороті та *cabriole*.
- Ключі: одинарний, подвійний та в повороті.
- Вільвовочка (різновиди).
- *Pas de bourrée*.
- Колупалочка.

- *Tombe* у IV позиції з оплеском у долоні і фіксацією пози.
- Парні оберти голубцями, з перенесенням ноги за III позицію на місці через півпальці.
- Побудова танцювальних комбінацій або етюда.

Завдання для самостійної роботи:

1. Обов'язковий запис у конспект:
 - поняття “академічний танець”. Угорський академічний (загальні ознаки);
 - позиції ніг та рук;
 - музичні розміри і темпи;
 - положення рук, голови, корпусу. Рухи руками;
 - основні рухи угорського академічного танцю;
 - першою практичною частиною екзаменаційного уроку.
2. Опрацювання матеріалу.
3. Музичне оформлення комбінацій та етюдів. Прослуховування музичного матеріалу. Робота з концертмейстером.
4. Відпрацювання виконавських прийомів.
5. Перегляд відеоматеріалів, вистав у театрах.
6. Робота з літературою:
 - *Зацепина К., Климов А., Рихтер К. и др.* Народно-сценический танец. – М.: Искусство, 1976.
 - *Зайцев С.* Основы народно-сценичного танцю. – К.: Мистецтво, 1976.
 - *Лопухов А. Ширяев А., Бочаров А.* Основы характерного танца. – М.: Искусство, 1939.

Тема 3.7. Польський академічний танець

Починаючи з XIX століття, народні польські танці стали з'являтися на театральній сцені і найчастіше використовуватися в балетах. Польські танці, потрапивши на сцену, зазнали деяких змін, але зберегли свої специфічні традиційно-народні риси. І все ж таки манера виконання дещо відмінна від тієї, що побутує в народі. Найбільш популярні танці, які використовуються в балетах, “Мазурка”, “Полонез”. Польським танцем (у перекладі “Полонез”) відкривалися святкові танцювальні вечори і придворні бали. Крок “Полонеза” м'який, витончений. “Мазурка” вийшла з народного танцю “Мазур”. Це придворно-шляхетський

ганеш, і став він шим тоді, коли столиця Польщі була перенесена до Варшави. Характер, манера танцю зовсім змінилися, а сам танець став називатися “Варшавська мазурка”. А “Краківська” – залишила собі від старої столиці “народну” манеру виконання. “Варшавська” виконується без пісні, в ній звернули увагу на блиск та манеру виконання, на поважність, на поставу голови і шиї, на лицарське ставлення до дами, вміння несподівано опуститися перед нею на коліно.

У балетах вона почала виконуватися ефектно, з бравадою. Дами танцюють повільно, спокійно при бісерному переборі ніг. Гордовита поважність, вигин шиї, поворот голови. Рухи більш ускладнені, витончені (зазнали обробки з боку класичного танцю). З’явилися фіксовані пози, положення, рухи та переходи рук з позиції в позицію (за принципом “вісімки”).

- Уклін;
- Основні рухи “Мазурки”:
 - *pas couru, pas gala*;
 - отбієне – ускладнені роботою корпусу та вправами для рук;
 - оберти у парі – відкритий поворот (отбієне *en tournant*) голубцями;
 - подвійний голубець на місці з кроку;
 - *balance* – з поворотом та нахилом корпусу;
 - опускання на коліно в чоловічому танці.
- Побудова етюду.

Завдання для самостійної роботи:

1. Обов’язковий запис у конспект:
 - Польський академічний (загальні ознаки).
 - Позиції ніг та рук. Специфічний рух рукою “вісімка”. Положення рук, голови, корпусу.
 - Основні рухи академічної “Мазурки”. Комбінації в парі.
 - Запис другої – етюдної частини екзаменаційного уроку.
2. Відпрацювання складного руху – *pas gala*. Робота над манерою та стилістикою виконання. Удосконалення виконавських прийомів.
3. Складання танцювальних комбінацій (2–3) для екзамену на середині залу, з використанням основних рухів академічної “Мазурки” на 32 такти.

4. Музичне оформлення комбінацій. Робота з концертмейстером.
5. Перегляд відеоматеріалів, вистав у театрах.
6. Робота з літературою, оформлення реферату:
 - *Зайцев С.* Основи народно-сценічного танцю. К.: Мистецтво, 1976.
 - *Долухов А., Ширяев А., Бочаров А.* Основи характерного танца. – М.: Искусство, 1939.

Тема 3.8. Методика побудови уроку посеред залу

Протягом шести семестрів студенти на середині залу, *перш за все*, розучували детально всі танцювальні ходи та кроки (від простих до складніших), відточували в танцювальних комбінаціях, побудованих на швидких танцювальних рухах, технічних рухах жіночого та чоловічого танцю, на всіляких вистукуваннях, розворотах, технічну майстерність виконання, яка обов'язково поєднувалась із танцювальністю та емоційністю. Такі комбінації мали за ціль регулювання дихання студента-танцюриста, тому що в багатьох національних танцях присутні дуже швидкі синкоповані ритми. Прості *port de bras*, різноманітні *port de bras* з перегинанням корпусу, забарвлені певним стилем, обертання в позах, розтягування допомогли засвоєнню основних позицій та положень, переходів рук, відточили стилістику, що властива танцям тих народів, вивчення яких передбачене програмою. Абсолютно нове у цьому семестрі – з'являються танцювальні комбінації на основі матеріалу академічних танців (Угорщина, Польща), які мають на меті виховання культури тіла, технічної досконалості та виразності танцю, надають можливість студенту набутти благородної манери виконання. Робота над етюдами підсумовує процес розучування рухів, з точним збереженням ритмічної структури, характеру, стилю виконання, етюди поповнюються за рахунок об'ємності вивченого матеріалу і ускладнюються суто акторськими завданнями.

Другим важливим завданням цього семестру є вивчення додаткових характерів, що не перелічені як обов'язкові (Аргентина, Мексика, Шотландія, Ірландія, Македонія, Сербія і Чорногорія, Німеччина, Словаччина, Китай та багато інших). Викладач у танцювальних комбінаціях або етюдах дає лексичну основу цих танцювальних культур, особливостей композиційної побудови, робить акцент на специфіці та манері виконання. А потім має право використовувати ці характери в

комбінаціях екзерсису біля станка, танцювальних комбінаціях та етюдах, які виносяться на державний іспит у VIII семестрі.

Третій – не менш важливий момент, це побудова студентами на основі вивченого матеріалу танцювальних комбінацій на 16–32 такти, а можливо і більше. Найцікавіші за композиційною та лексичною побудовою, повністю відповідні характеру танцю, яскраві та виразні, грамотно побудовані ритмічно викладач може винести на державний іспит як показ самостійної роботи студентів упродовж навчання. Це надає можливість педагогові переконатися в знаннях студента та відповідно їх оцінити.

Завдання для самостійної роботи:

1. Прослуховування музичного матеріалу, робота з концертмейстером. Підбір відповідного музичного оформлення.
2. Складання студентами танцювальних комбінацій з використанням технічних вправ чоловічого та жіночого танцю (характер танців – за вибором студента). Обов'язкова вимога – збереження стилевих особливостей та особливостей композиційної побудови.
3. Співвідношення танцювальних комбінацій, етюдів з точки зору силового навантаження та логічність їх послідовності для створення цілісної картини з розвиненою композиційною структурою.
4. Повільні та швидкі танцювальні комбінації в характері танців різних народів (за програмою і додаткових) з відповідною роботою корпусу і рук.
5. Побудова етюдів на матеріалі всього вивченого курсу.

Тема 3.9. Музичне оформлення уроку народно-сценічного танцю

Музика – виразно-емоційна і поетична – здатна хвилювати та захоплювати. Вона, як основний елемент, важлива для мистецтва танцю. Тому завдання виховання музичальності водночас є простим і складним. Справжньому спеціалістові з хореографії необхідно не лише слухати музику, пропускаючи через себе її зміст, а ще і вміти розуміти, відчувати її. На заняттях слід приділяти особливу увагу розвитку не тільки ритмічного, але й емоційно-лісового зв'язку музики і танцю. Студенти повинні виконувати кожну вправу екзерсису, окрему танцювальну комбінацію на середині залу, будь-який танцювальний етюд не тільки технічно грамотно, а й захоплено, з відповідним емоційним забарвленням.

Його професійний рівень залежить від деяких виконавських компонентів, пов'язаних між собою:

- Вміння правильно узгоджувати свої дії з музичним ритмом, що забезпечує виховання м'язів, координацію, технічність та художню виразність танцю. Незначне порушення ритму позбавляє танець виразності, змінює характерні особливості, стиль та його національний колорит.
- Спочатку слід засвоювати прості, а потім більш складні музичні ритми, поступово переходячи з повільних до швидких і до посилення динаміки вправ. Поняття ритму, темпу, метру.

Темпи:

- дуже повільний – *largo*;
- повільний – *adagio*;
- спокійний плавний – *andante*;
- швидкий – *allegro*;
- дуже швидкий – *presto*.

Динаміка виконання вправ:

- сильна – *forte*;
- слабка – *piano*;
- з наростаючим підсиленням – *crescendo*;
- зі спадом – *diminendo*.

Обов'язкова вимога – ритм повинен бути чітким:

- це вміння студентів свідомо і творчо сприймати мелодію, художньо втілювати її в танці. В основі кожної комбінації, незалежно від того, вправа це біля станка чи посеред залу, повинен бути присутнім художній образ. Саме відповідна музична основа і сприяє формуванню танцювальної комбінації такого виду з характерними ознаками будь-якого національного танцю;
- це вміння уважно дослухатися до інтонації музичної теми, прагнути технічно, правильно і захоплено втілити її в пластику. Органічно переплітати музику і рух.

Музичний супровід, що використовується для занять, слід добирати дуже прискіпливо і заздалегідь, ретельно перевіряючи його відповідність національним особливостям танцю.

Наприклад: при виконанні рухів, що притаманні білоруському танцю, повинна звучати білоруська мелодія, що відповідає танцям цього народу.

Комбінація вправ біля станка на основі матеріалу російського танцю повинна супроводжуватися мелодією, яка повністю відповідає характеру та ритму певної вправи і є російською мелодією.

Для етюдної роботи добирати музичний матеріал слід, враховуючи характер етюду. Якщо етюд будується на конкретному лексичному матеріалі, треба використовувати і музику, яка відповідає лексичці цього танцю. Уривок танцю – відповідна музика або копіюра. В навчальному процесі викладачеві дозволяється змінювати теми, але ритм і метр повинні повністю зберігатися. При оформленні музичної основи уроку можливе виникнення питання стилістичної відповідності музичного супроводу:

- фольклорному танцю – фольклорний матеріал,
- мелодія для сценічного народного танцю – відповідає лексичці, малюнку і с народною.
- для композицій з академічних танців – музичний супровід повинен складатися з фрагментів музики, яка використовується в класичних балетах.

Форма контролю: іспит.

IV курс – VIII семестр

Тема 3.10. Методика побудови уроку біля станка та посеред залу

VIII семестр є підсумком спільної творчої роботи викладача та студентів і підготовчим періодом до державного іспиту, під час якого складається екзаменаційний урок біля станка в танцювальній формі на основі вивчених рухів та характерів.

- Робота над технічними вправами – як чоловічими, так і жіночими.
- Побудова танцювальних комбінацій із застосуванням технічних вправ.
- Вивчення додаткових характерів, побудова етюдів.

Завдання для самостійної роботи:

Самостійна робота студентів у цьому семестрі спрямована на:

1. Відпрацювання елементів екзерсису біля станка (кілька етапів вивчення та завершена форма вправи). Комбінації кожної вправи ускладнені за рахунок збільшення темпів, введення складних зв'язуючих танцювальних рухів, обертів, насичені характерною різно-

манітністю роботи корпусу, голови, плечей та мають у собі модифікаційні форми цих вправ. Тому студенти відточують технічно, окремо всі складові частини комбінації та значну увагу приділяють методичній основі вправи, особливим нюансам при її виконанні. А головне – намагаються зберегти та показати на іспиті цілісну органічну комбінацію, яка містить і методичну основу, і художній образ, і відповідний емоційний та характерний національний колорит.

2. Відпрацювання технічних елементів чоловічого та жіночого танцю, їх ускладнених та комбінованих форм.
3. Роботу з методичною літературою та підготовку теоретичного матеріалу для другої частини іспиту.
4. Створення танцювальних комбінацій та етюдів на основі вивченого матеріалу всього курсу програми, додаткових характерів. Кращі танцювальні комбінації та етюди виносяться на державний іспит і надають додаткової можливості членам комісії атестувати студента, встановити рівень його знань та умінь із названої дисципліни відповідно кваліфікації.

Форми контролю: диференційований залік та державний іспит.

САМОСТІЙНА РОБОТА

Однією з головних форм організації навчального процесу є самостійна робота студента з названої дисципліни під безпосереднім керівництвом викладача. Час самостійної роботи студента в кожному семестрі чітко регламентований навчальним планом та фіксується в орієнтовно-тематичному плані курсу. Цей вид діяльності необхідний, тому що пов'язаний з формуванням у студентів потреби у постійній самоосвіті, навичок самостійної пізнавальної діяльності. Позааудиторна самостійна робота студентів повинна бути логічним продовженням групових (практичних) занять і проводиться за завданням викладача, який інструктує студентів і визначає термін виконання ними конкретних завдань.

Дидактична мета самостійних занять:

- закріплення та систематизація знань, здобутих під час аудиторних практичних занять;
- самостійне опанування нового навчального матеріалу;
- розвиток вміння застосовувати одержану інформацію у хореографічній практиці;
- сприяють формуванню у студентів професійних знань, вмінь та навичок із названої дисципліни;
- активізують самореалізацію студента, яка сприяє формуванню його як інтелектуально розвиненої і творчої особистості;
- удосконалюють рівень професійної підготовки студента як майбутнього кваліфікованого фахівця, а саме – артиста, викладача, керівника.

Гармонійний розвиток творчої особистості є можливим не тільки за дотримання принципів послідовності і наступності, доступності і проблемності, а й свідомої навчально-пізнавальної активності студентів, відповідності методів навчання індивідуальним психологічним особливостям і природним фізичним даним, а також принципу самореалізації. На різних етапах навчання залежно від конкретних завдань кожного курсу, розділу окремого заняття на перший план виступають ті чи інші принципи та методи, хоча деякі зберігають своє значення впродовж усього навчального процесу. Стосовно хореографічної освіти – це різноманітні види індивідуальної діяльності, зорієнтовані на самоос-

віту, самовдосконалення. Поряд із традиційними формами занять викладач може використовувати і низку нових активних форм навчання, більш сучасних. Це можуть бути: тренінги, ділові ігри, ситуаційні завдання, майстер-класи, проблемні заняття, перегляд відеоматеріалів та їх аналіз. Традиційними слід вважати роботу з літературою, конспектування, роботу з концертмейстером, самостійне практичне опрацювання матеріалу.

Тренінг означає “тренування”, “тренувальний режим”. За характером тренінги можуть бути практичними і психологічними.

Практичні – це розвиток почуття ритму, подолання недосконалості фізичних даних (комплекс рухів, система тренажу). Психологічні спрямовані на подолання психологічного дискомфорту, вміння спілкуватися з партнером, концентрувати увагу і розслабитись, усвідомлювати власну поведінку.

Ділові ігри – більш сучасна форма навчального процесу. Саме вона дає можливість виявити здатність студента побачити помилку, визначити її причини, шляхи її усунення, оцінюється образливість зауважень, коректність ставлення студентів один до одного.

Ситуаційні завдання – необхідність термінового вирішення проблеми, яка виникла у процесі навчання. Такі завдання передбачають використання елементів імпровізації, що дає можливість розвивати у студента вміння миттєво реагувати на обставини.

Майстер-клас – форма короткочасного заняття, для проведення якого запрошується досвідчений викладач або виконавець. Мета цих занять – знайомство з різними формами подачі матеріалу, порівняльний аналіз, визначення засобів комбінаторності при створенні власного методу проведення занять.

Проблемні заняття – інноваційна форма, спрямовані на пошукову діяльність студента. В залежності від форм здійснення самостійну роботу студента можна поділити на два блоки.

Перший – традиційні форми. **Другий** – включає творчі форми і базується на поєднанні тих, що відносяться до перших. Це складання комбінаций, уроків, етюдів, перегляд відеозаписів із обов’язковим їх подальшим аналізом. Ці форми самостійної роботи використовуються впродовж усього терміну навчання, але узгоджено з конкретними ціля-

ми та завданнями.

Робота з літературою означає опрацювання наукових праць з теорії, пошук нових інформаційних матеріалів та ретельне опрацювання методичної літератури, що забезпечує оптимальні поєднання теорії з практикою, сприяє результативності навчання.

Конспектування – це ефективне запам'ятовування матеріалу.

Самостійне практичне опрацювання матеріалу – це форма роботи, яка потребує багаторазового усвідомленого повторення рухів, їх поєднань для формування стійких умінь і навичок.

Робота з концертмейстером – форма підготовки майбутнього викладача. Стимулювання творчої активності студентів досягається в процесі самостійної роботи, яка орієнтована на творчий пошук. Організація самостійної роботи студента повинна вибудовуватись таким чином, щоб переважав інноваційно-пошуковий характер. Це дає можливість студентові розвивати навички дослідницької роботи. При плануванні самостійної роботи слід враховувати:

- дидактичні цілі (знання, набуті на лекційних і практичних заняттях);
- логіко-змістовний аспект навчального процесу, за якого викладання матеріалу повинне мати лінійний характер і виходити з принципів систематичності і наступності;
- індивідуальні особливості студентів і визначають планування та розробку завдань і побудову занять.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ З ДИСЦИПЛІНИ “НАРОДНО-СЦЕНІЧНИЙ ТАНЕЦЬ”.

Оцінка “відмінно”

Упевнене знання та виконання практичної частини програми. Студент досконало оволодів методикою виконання вправ, рухів. Вправи екзерсису та рухи національних танців виконуються чітко, технічно, скоординовано в заданому характері, з дотриманням відповідної йому музично-ритмічної структури та характерних особливостей. Повне комплексне засвоєння лекційного матеріалу будь-якої народності, грамотне його застосування у практиці балетмейстера та викладача. Зміня визначити та виправити помилки при виконанні вправ, рухів, що свідчить про високий рівень знань студента.

Оцінка “добре”

Достатньо впевнене виконання практичної частини уроку, але є неузгодженість окремих рухів при виконанні деяких її елементів.

Студентові до певної міри не вистачає виразності, танцювальності та технічної досконалості. Але він у повному обсязі опанував матеріал навчальної програми, що свідчить про достатній рівень його знань, які відповідають зазначеній кваліфікації.

Оцінка “задовільно”

Студент у міру своїх фізичних даних опанував методикою виконання вправ та рухів, але ці знання програмного матеріалу не досить ґрунтовні. Показ практичної частини уроку беземоційний, маловиразний, недостатньо чіткий. Танцювальні рухи та вправи малокоординовані, в комбінаціях позбавлені яскравих характерних ознак національного танцю. Відповідає середньому рівню знань.

Оцінка “незадовільно”

Студент не засвоїв теоретичний матеріал та не володіє практичними навичками виконання рухів. Навіть не відповідає вимогам оцінки “задовільно”.

За недотримання однієї з перелічених вимог викладачеві надається право знизити на бал оцінку або не атестувати студента.

ЗАЛІКОВІ ВИМОГИ

Для складання заліку студент повинен:

- систематично працювати на заняттях з практичного циклу дисципліни, чітко усвідомлюючи необхідність детального розгляду навчального матеріалу (окремо особливості лекційної основи танців кожного народу, елементи екзерсису біля станка та на середині залу, використовуючи метод поетапного вивчення), в процесі яких відбувається засвоєння методики виконання елементів танцювальних рухів і формуються відповідні уміння і навички;
- засвоїти та виконати завдання практичної частини програми. Підтвердження цьому – показ або демонстрація прийомів виконавської майстерності;
- подати викладачеві запис практичної частини. Маємо на увазі стислий запис уроків, що дозволяє простежити поступовість оволодіння матеріалом. Вимагаємо детального конспектування танцювальних рухів, різноманітних форм їх ускладнення, танцювальних комбінацій (вказівки щодо методики їх виконання та схеми музичної розкладки);
- виконати завдання самостійної роботи, що спрямовані на здобуття та поглиблення знань, удосконалення вмінь та навичок, отриманих у процесі систематичного курсу навчання. Згідно з вимогами програми кожного семестру позааудиторна робота студента представлена різноманітними видами індивідуальної роботи: робота з літературою та відеоматеріалами, обов'язкове конспектування, складання методичних комбінацій вправ біля станка, танцювальних комбінацій на середині залу;
- показати складені ним танцювальні комбінації (характер танцю визначається програмою) як можливі творчі форми здійснення самостійної роботи, що базуються на поєднанні попередніх форм (робота з літературою, конспектування, практичне відпрацювання матеріалу, робота з концертмейстером) з подальшим аналізом.

Аналіз – це вміння довести необхідність поєднань, прийомів комбінаційності даних танцювальних рухів в одній комбінації, які підпорядковуються певним цілям і завданням курсу.

- пояснити правила виконання одного танцювального руху або цілої комбінації, здатність студента виділити помилки, визначити їх причини та вказати шляхи їх подолання.
- виконати завдання індивідуальних занять з метою засвоєння практичного матеріалу, удосконалення виконавського рівня, виявлення і розв'язання проблемних ситуацій, які можуть бути обумовлені особистими психофізичними якостями.

ЕКЗАМЕНАЦІЙНІ ВИМОГИ

Для складання іспиту студент повинен:

- систематично працювати на заняттях з практичного циклу дисципліни, чітко усвідомлюючи необхідність детального розгляду навчального матеріалу;
- продемонструвати певний рівень виконання практичної частини програми згідно з вимогами кожного курсу. Показ танцювальних комбінацій, етюдів з повним засвоєнням методики виконання основних елементів екзерсису, національних танцювальних рухів, досконалих координаційних прийомів, танцювальності та емоційності у відтворенні різних характерів танцю, технічної майстерності, музикальності і виразності виконання. Сутність практичних методів на I–II курсах полягає в багаторазовому повторенні вправ, рухів танцю у більш “чистому” вигляді; комбінації елементів, рухів і варіанти їх поєднань використовуються з метою відпрацювання техніки виконання і створення певного національного характеру. На наступних курсах комбінації вправ і рухів мають більш танцювальний вигляд за рахунок зміни музичних темпів та їх розмірів, введення різних варіантів ускладнень та використання складніших прийомів комбінаторності;
- за вимогами програми III–IV курсу самостійно скласти урок народно-сценічного танцю або поступово окремо кожен частину. На старших курсах використання практичних методів підпорядковується завданню розробки і проведенню уроку, що забезпечує набуття педагогічних навичок;
- під час індивідуального опитування викладач виявляє знання студента з теорії та методики народно-сценічного танцю (запитання згідно з програмними вимогами);
- виконати всі завдання самостійної роботи, необхідні для складання замітку, але на іспиті слід додати ще опрацьовані нові матеріали, з яких був складений реферат; відгук на концертні програми, переглянуті відеоматеріали. Конспектування має вигляд більш детального запису;
- виконати програму індивідуальних занять. Тематика їх орієнтована на рівень засвоєння знань і вмінь конкретним студентом;
- державний іспит має форму клас-концерту.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Александрова В.* Испанские народные танцы. – Л., 1959.
2. *Альфредо Пушс Кларимунт Флора Альбаистин.* Искусство танца фламенко. – М.: Искусство, 1984.
3. *Алексютович Л.* Белорусские народные танцы. – М.: Высшая школа, 1978.
4. *Балет.* Энциклопедия. – М.: Советская энциклопедия, 1981.
5. *Бондаренко Л. Бердовський О.* Танцювальні композиції та етюди танців народів світу. Випуск перший. – К.: Музична Україна, 1969. Випуск другий. – К.: Музична Україна, 1971.
6. *Богаткова Л.* Танцы народов СССР. Выпуск IV. – М.: Искусство, 1969.
7. *Богаткова Л.* Танцы разных народов. – М.: Молодая гвардия, 1958.
8. *Борзов А.* Танцы народов СССР. Часть I. – М.: ГИТИС, 1983, часть II – 1984, часть III – 1987.
9. *Васильева Е.* Танец. – М.: Искусство, 1968.
10. *Власенко Г.* Русский танец Поволжья. – Самара, 1996.
11. *Власенко Г.* Танцы народов Поволжья. – Самара, 1992.
12. *Володько В.* Методика викладання народно-сценічного танцю: Навчально-методичний посібник, 1–3 частини. – К.: ДАКККІМ, 2002–2004.
13. *Гаскаров Ф.* Башкирские танцы. – Уфа, 1978.
14. *Гварамадзе Л.* Грузинский народный танец. – Тбилиси, 1962.
15. *Голейзовский К.* Образы русской народной хореографии. – М., 1964.
16. *Гребенчиков С.* Сценические белорусские танцы. – Минск, 1977.
17. *Гусев Г.* Методика преподавания народного танца (танцевальные движения и комбинации на середине зала). – М., 2003.
18. *Джавришвили Д.* Грузинские народные танцы. – Тбилиси, 1975.
19. *Зайцев С.* Основы народно-сценічного танцю. Посібник: Частина перша. – К.: Мистецтво, 1975.
20. *Зайцев С.* Основы народно-сценічного танцю. Посібник: Частина друга. – К.: Мистецтво, 1976.
21. *Сборник художественной самодеятельности / Под ред. Н. Николаевой.* Танцы народов СССР. – М.: Советская Россия, 1964.
22. *Сборник.* Танцы народов. Выпуск III. – М.: Искусство, 1967.
23. *Збірник танців.* Хоровод дружби. Танці народів братніх республік СРСР для дітей. – К.: Музична Україна, 1986.

24. *Зацетина К., Климов А., Рихтер К. и др.* Народно-сценический танец. – М.: Искусство, 1976.
25. *Климов А.* Основы русского народного танца: Учебник для студентов. – М.: Искусство, 1981.
26. *Князева О.* Танцы Урала. – Свердловск, 1962.
27. *Коралёва Э., Курбет В., Мардарь М.* Молдавский народный танец. – М.: Искусство, 1984.
28. *Каримова Р.* Узбекские танцы в постановке Исазара Акимова. – Ташкент: Литература и искусство, 1987.
29. *Ласмаке М.* Латвийские народные танцы. – Рига, 1962.
30. *Лингис Ю., Славюнас З., Якелайтис В.* Литовские народные танцы. – Вильнюс, 1953.
31. *Лопухов А., Ширяев А., Бочаров А.* Основы характерного танца. – Л. – М.: Искусство, 1939.
32. *Ошурко Л.* Народные танцы Молдавии. – Кишинёв, 1957.
33. *Стуколкина Н.* Четыре экзерсиса. Уроки характерного танца. – М.: Всероссийское театральное общество, 1972.
34. *Степанов Л.* Народные танцы. – М.: Советская Россия, 1968.
35. *Степанов Л.* Сюжетные танцы. – М.: Искусство, 1970.
36. *Тагиров Г.* Татарские танцы. – Казань, 1984.
37. *Тагиров Г.* 100 татарских фольклорных танцев. – Казань, 1988.
38. *Ткаченко Т.* Народный танец. – М.: Искусство, 1954.
39. *Ткаченко Т.* Народные танцы. – М.: Искусство, 1975.
40. *Уральская В., Соколовский Ю.* Народная хореография. – М.: 1972.
41. *Универсальный* словарь-энциклопедия. – К.: Ірина, 1999.
42. *Устинова Т.* Избранные русские народные танцы. – М.: Искусство, 1996.
43. *Устинова Т.* Русские танцы. – М.: Молодая гвардия, 1955.
44. *Фокин М.* Против течения. – Л. – М.: Искусство, 1962.
45. *Чудак Г.* Калмыцкие танцы. – Элиста, 1966.
46. *Чурко Ю.* Белорусские танцы. – Минск: Наука и техника, 1972.
47. *Чурко Ю.* Белорусский хореографический фольклор. – Минск: Высшая школа, 1990.
48. *Хворост Н.* Белорусские танцы. – Минск: Беларусь, 1977.
49. *Шкоріненко В.* Російський танець. Народні витоки та регіональні особливості. Методичний посібник – К.: ДАКККіМ, 2003.
50. *Шкоріненко В.* Російські хороводи: тематика та лексика. Методичний посібник. – К.: ДАКККіМ, 2004.